SALÂH BİRSEL

Günlük

PHEBUS

YEDİTEPE

SALÂH BİRSEL

GÜNLÜK

YEDİTEPE

YAYINLARI

Kapak kompozisyonu : A. Arad
Kapak baskısı : Ekspres Basımevi

YEDİTEPE YAYINLARI: 55

(Posta Kutusu 77, İstanbul)
Ankara Caddesi No. 54 Kat I.

Bu kitap 1955 yılı aralık ayında İstanbulda
Yeni Matbaada basılmıştır.

20 Ocak 1949

Şimdi otuza veya kırka yaklaşmış irili ufaklı sanatçıları, şu bizim kuşağı aklımdan geçirdim de içim burkuldu. Düzme olan ile olmıyanı ayni havanda döven edebiyat simsarlarından bu nesli hor görmelerinden başkası beklenmez ama, insan, ne de olsa bunca emeğin, bunca uğraşın bir karşılığı olmasını istiyor.

Bizim kuşak: salonlarda, topluluklarda aşağılanan o; gazetelerde, dergilerde alay konusu edilen o; söylevlerde, edebiyat kitaplarında kale alınmıyan o!

O! O! O!

Oktay Akbal adımızı da koymuş: Öksüz Nesil! Şimdilerde piyesini de yazıyor.

Bence bu kuşağın yalnız piyesi değil; şiiri, romanı,

heykeli de yapılmalı. Doğrusu bunca aşağılamaya karşı koyan ve sanat alanında salt kendi gücü, kendi ağırbaşlılığıyla bir şeyler yapmağa savaşan bir avuç sanatçıya - ama iyi, ama kötü sanatçıya - en çok bu yaraşır.

22 Ocak 1949

Bizim kuşağın üslûbunda görülen bir kendini beğenmişlik, bir yukardan bakış da hep bu tepizlenmenin bir tepkisi olarak ortaya çıkıyor.

Bu davranışı yeni neslin, yeni kuşağın, hemen, hemen her yazısında - benimkiler dahil - bulabilirsiniz.

27 Ocak 1949

Bugün Suut Kemal Yetkin'in Gide'den, Gide'in **Prétextes, Nouveaux Prétextes** ve **Incidences** kitaplarından pek ustaca derlediği ve çevirdiği **Seçme Yazılar**'ını tekrar okudum. Bu kitap benim her zaman hatırlayacağım bir eserdir, buna inanım var.

Ben bu yazıların evvelce fransızcasını da okumuştum. Nedir ki, Türkçesi beni daha da duygulandırdı. Öyle: değerli çeviriler asıllarından çok sarıyor beni. Ataç'ın **Tehlikeli Alâkalar**'ı için de aynı şeyi söylemek isterim.

Ama Ataç'ın hangi çevirisi böyle değil ki?

30 Ocak 1949

Fikirler dergisinde bir şiir gördüm; Güneşlik. Öyle hoşlaştım, öyle hoşlaştım ki her önüme çıkana ondan lâf açıyorum.

Hele mısraların bir tanesi hiç mi hiç, dilimden düşmüyor:

«Kumral sarışın kumral sarışın ve erkek.»

Nesini beğendim bu mısranın? Hiç kusuru yok, yahut bir ustaca mı düzülmüş? Değil elbet. Ama öyle bir yönü var ki insanı altüst ediveriyor.

Ben, bütün hayatımda bu denli süssüz, bu denli yalın şiirlerden yana oldum.

9 Şubat 1949

Dün akşam genç bir şairin evinde toplandık.

Misafirlerden biri kitaplıktan çekip çıkardığı bir kitaba daldığı, bir başkası da limonata ve böreklerin verdiği hoşlukla gevşediği sıra, ev sahibi, bana, taslak halindeki bir şiirini okuyarak şiir üzerindeki düşüncemi sordu. Ben, şiir bitmeden, bir şey söylememe imkân olmadığını anlattım. O üsteledi ve taslak hâlindeki şiiri değil de içindeki fikirleri nasıl bulduğumu söylememi istedi. Ben, yeniden, önemli olanın, fikirler değil de şiir olabileceğini açıkladım. Ama ev sahibi gene, bir evvelki sözü üzerinde inat edince ben de ona Mallarmé'nin Degas'ya olan yanıtını tekrarladım:

— Şiir, fikirlerle değil, kelimelerle yazılır.

18 Şubat 1949

Türkçenin gelişmesi için çabalayan aydınlarımıza, dilcilerimize içerliyenlere ben de iyiden iyiye köpürüyorum. Bunlar bilgi edinmenin okuldan ayrılmakla sona erdiğini sanan hayatı kolaya almış kişizadelerdir.

Hani bu gibilerin zevkten yana da pek öyle zenginlik göstermedikleri söylense yeridir. Siz bunlara **taşıt** kelime-

sinin niçin **nakliye vasıtası** kelimesinden daha güzel olduğunu hiçbir türlü anlatamazsınız.

6 Kasım 1949

Goethe'nin «**Şiir ve Gerçek**» adlı eserinden aldığım şu parça bugünkü Türk şairleri için de söylensin, gene de doğruluğundan bir şey kaybetmez:

«Alman şairleri, bir birliğin üyeleri olarak dayanışma halinde bulunmadıklarından halk arasında en ufak bir ayrıcalığa bile eremiyorlardı. Ne koruyucuları, ne saygı görür bir yerleri ne de kendilerine azçok yararlı olabilecek kimselerle ilişikleri vardı. Bu yüzden de istidatlarının parlaması veya sönüp gitmesi sadece tesadüfe bağlı kalıyordu. Zekâsına ve yeteneğine güvenen her yeryüzü çocuğu, yoksulluk içinde yaşamak ve ilham perilerinden edindiği güçleri, günlük ihtiyaçlarının baskısı altında yitirmek zorundaydı.»

9 Kasım 1949

Dün akşam J. B. Priestley'in **Bir Komiser Geldi** piyesini seyrettim. Eve dönerken çoktandır bu denli usta bir piyesle karşılaşmadığımı kendi kendime açıkladım. Doğrusu Priestley insanı altüst edecek kadar güçlü bir tiyatro yazarı. O, hayatı çok yakından tanıdığını belli ettiği gibi birinci ve ikinci perdede kusur dediğimiz yönlerden bir üçüncü perde çıkarmasını da bilmiş.

Bu piyes bana Pirandello'nun **Size Öyle Geliyorsa Öyledir** piyesini hatırlattı. Ben o piyesi de baştan sona kadar büyük bir hazla kovalamıştım.

10 Kasım 1949

J. B. Priestley'in piyesi bana daha evvelce de düşündüğüm bir fikrin artık adamakıllı doğru olduğunu anlattı.

Doğrusu bir yazar, piyesinin başarılı olmasını isterse (bunu bâzıları gerçekten istemiyor), onu son perdesinden düşünmeğe yani kurmağa başlamalıdır. Son yanıt veya olaydan ilerliyerek piyesin çıkış noktasına varmak, piyesin daha hareketli olmasını sağlayabileceği gibi, yazar eserinin seyrini her dakika piyesin sonuyla karşılaştırmak durumunda olduğundan gereksiz yanıt ve olayların konu dışında kalmasına da kolaylıkla varabilir. Bu da piyesin **tiyatro sanatı**'na göre ayarlanması demektir.

24 Kasım 1949

Bu günlüğü neden tutuyorum? Yatarken aklıma bu geldi. Evet bunu şimdiye kadar düşünmemiş olsam da beni bu işe iteleyen bir neden olmalı.

Doğrusu edebiyat alanında gerçek adına konuşanlar o kadar azaldı, gerçek dediğimiz ışık yalanla dolanla o kadar bezendi ki her aydının veya aydın olmak fikrini güdenin ortaya atılıp bir şeyler yapması veya yapmak üzere didinmesi kaçınılmaz bir hal aldı.

Karşıma bir soru çıkıyor: Benim bu atılışım ortalığı büsbütün karıştırmaktan başka bir işe yarar mı?

Bunu şimdiden kestiremem ama ortalık o denli karışık ki benim karıştırmam belki biraz durulmasına yol açabilir.

4 Mart 1950

Cahit Külebi'nin o yeni çıkan şiir kitabında Bâki için yazdığı övgü son zamanlarda sağlam ve içten bir şiirle karşılaşamaz oluşumuzun verdiği bütün sıkıntıları bir anda eritiverdi. Ben geçen sene Oktay Rıfat'ın **Kervan** şiirini de aynı ateşle okumuştum. Bizde bu derece güçlü şiirler artık az yazılıyor. Şairlerin çoğu sanata aykırı bir takım düşüncelerin peşinde koşmak yüzünden şiirin iyisini unutur gibi oldular. Oktay Rıfat'ın **Yaprak** dergisinde yayımladığı fikirleri ben sanata yararlı olmaktan hayli uzak görürüm. Gelgelelim bu fikirler, şairin **Kervan** gibi belleklerden çıkmayacak bir şiir yazmasına engel olmamış. Demek ki Oktay Rifat şiir düşünürken bu fikirlere bağlanmamayı da biliyor.

Ben Külebi'nin Nurullah Ataç için yazdığı şiiri de bir çoklarından üstün tutarım. Ama Külebi'nin o sözünü ettiğim şiirindeki:

Bir lütfü çok mürüvveti çok padişah idi
Bâki efendi de

mısraları yok mu aradığım, beklediğim bir şeydi benim. Sanatçının, şairin hor görüldüğü bir çağda Bâki efendinin sultanlık katında gösterilmesi toplumun suratına indirilmiş bir tokat gibi geldi bana. Ama işin en acıklı tarafı bu denli şiirleri eleştirmeci geçinenlerimizden hiçbirinin kale almayışıdır. Gerçi bu yazarların şimdiyedek el uzattıkları eserleri gözden geçirirsek Külebi'yi rahat bırakmalarına sevinmemek imkânsızdır ama insan ne de olsa vurdumduymazlığın da, anlayışsızlığın da bir sınırı bulunacağına ve bu bayların böyle üstün değerdeki şiirlere ilgisiz kalamıyacağına inanmak istiyor.

Gönül dilerdi ki Ataç, İnönü armağanını dağıtacak olanlara sanatı ve sanat eserlerini tanıtırken, sanatın ne olduğunu bile anlamamış kişilerin şairliğinden dem vuracağına, Oktay Rifat'ın, Cahit Külebi'nin isimleri üzerinde dursun. Doğrusu bu isimler, Ataç'ın şimdiyedek savunduğu fikirlere de aykırı düşmemiş olurdu.

25 Mart 1950

Okuyucuların çogu şiirin ille de bir haz vermesini beklerler. Oysaki, sanat eserine bütün duygu ve anlayış kapılarını sıkı sıkıya kapamış bir adam karşısında o alçak gönüllü şiirin elinden ne gelir ki?

7 Nisan 1950

Destan tarzını herkesin tuttuğunu bilirim. Bilirim de gene şiirin bu türlüsünü yermekten kendimi alakoyamam.

Yalnız onu mu, lirik şiiri, öğretici şiiri de sık sık kötülemişimdir. Çokları bu yüzden beni aykırı düşünce meraklısı sanıyor. Oysaki ben, bu fikrin temelinde, sanat alanını diğer alanlardan üstün tutmayı bulurum. Sanata hür ve bağımsız bir alan gözüyle bakan herkes de benden yanadır sanırım. Ne yapayım, ben böyle yaratılmışım. Ben, bir şairin, şiir yazmak dururken, destan yazmak için çaba harcamasına katlanamam.

Benim **Yeditepe**'de destanı küçümsemek için yazdığım o küçük deneme de hep sanatı unutmak yolunu tutturan şairlerin bana verdiği üzüntülerin bir sonucundan başka bir şey değildir. O yazımın beğenilmesini doğrusu ben pek isterdim. Çünkü bizde büyük bir cesaretle destana karşı yazılmış ilk yazı odur.

21 Mayıs 1950

Bugün karar veriyorum:

Artık heyecanları, kalbimi tıkayan çarpıntıları bir yana itelemeli, yeniden yazılarıma dönmeliyim.

Bu, gönlümün yanaşmadığı bir düşüncedir. Ama hatırlanması bile, beni, üzüntüler üzüntüsüne sürükliyen birtakım olaylardan sonra gene de bu yolu tutmamak ömrüm boyunca yapmaktan kendimi alıkoyamadığım bönlüklere bir tanesini daha katmak olurdu. Şu şimdiki anda bile bunu tamamen imkânsız kıldığımı söyleyemem.

Doğrusu iki yılı tutan günler içinde bellediklerimi bana hiçbir bilim kitabı veremezdi.

Öğrendim.

Ama bu, hiç de ucuza mal olmadı.

Kayıplarımın bir bilânçosunu yapmağa kalksam, eminim altından çıkamam. Yalnız, 20 aydır kendi varlığımın dışında giriştiğim, benim için unutulmaz heyecanlar sak-

layan, o dağdağalı yolculuğu bitirirken, hesaba sığar tarafım kalmadığını, bu günlükte bir kez daha veya ilk defa herkese duyurmak isterim.

Elbette benim durumumda bir insan, kanını şarap gibi dağıtmağa kalkan o Nâsıra'lı peygamber ağzıyla «Kaybeden kazanacaktır» yollu iri lâkırdılar eder; yahut bunun böyle olacağı, ilk anda, birçoklarının aklına gelebilir. Ama mademki kaybedilen, kaybedilmiştir, bu acıları eşelemek neye yarar?

Gerçeği şu ki, benim perişanlığımda bir çile taşıyıcısına kazançtan lâf açmak, onu sarakaya almakla bir değil de nedir?

Şu halde gene yazılarıma, gene güneşin ayak basmadığı o yapmacık ülkeme dönüyorum.

Masamın üzerinde defterim; pırıl, pırıl yontulmuş kalemim duruyor.

Az sonra Ahmet Muhip'in, Behçet Necatigil'in bir şiirine dalar, bulutlara doğru uçmağa başlarım. Hele, çoktan dır güzelliklerini unuttuğum, o akıl ve sağduyu gücümün topraklarına yeniden ulaşabilirsem, keyfime hiçbir türlü sınır yok demektir.

Haydi iş başına!

Hayattan başka bir hayat beni bekliyor.

14 Haziran 1950

Ben **Pencerede Kadınlar** şiirimi yazdığım zaman, tanıdığım bir profesör, bu kadar sarışına, esmere, hallice ve dilliceye nerede rastladığımı sormuştu.

Aradan bunca zaman geçti, hâlâ bir kişi çıkıp da «Sen o şiirinde, halliceler, dilliceler, sütlücelerle ne güzel bir yapı örmüşsün. Yahut, sen halliceleri, dilliceleri hiç de iyi düşürememişsin.» demedi.

Demiyorlar.

Onlar sanatın bu demek olacağını düşünmüyorlar.

Biz sanatçılar da kalkmış, sanatın, kalabalıklara, yığınlara açılmasını savunup dururuz.

2 Ağustos 1950

«Bir bakışla, ey güzel, mecnuna döndürdün beni» mısraında bayağılıktan veya hafiflikten başka bir şeye rastlayamazsınız ama, gerek sanat alanında, gerekse günlük olaylar alanında insan, bazan, duygularını ancak bu denli bir çıplaklıkla ortaya koymak istiyor.

Ben bu kaba tarafların, kişioğlunun benliğinde, büyük bir yer tuttuğuna inanıyorum.

Bence, hayatı olduğu gibi yakalamayı arzulayan bir sanatçı bu «avamfirip üslûb» un geçer akçe olduğu bucaklara sokulmağa bakmalıdır.

Ben bu gerçeği çok geç anladım.

Şimdi düşünüyorum da, kendi hâlinde insanların başına gelenler, bu hafifliklere, bu hoppalıklara yönelmek istemeyişlerinden gelir diyorum.

24 Ağustos 1950

Evet yaşayışım huyumcadır.

İçimden gelmiyorsa yazı yazmağa bile katlanamam.

Hoşlanmadığım bir insanla oturup çene yarıştırdığım pek yoktur.

Keyfime göre dost tutar veya bozuşurum.

Birçokları beni bencillikle, kendini beğenmişlikle suçlandırır. Doğrudur. Kendini beğenmişlere, bencillere, kendini beğenmişlikle, bencillikle karşı korum.

Aslında, dikbaşlı görünüşüm, hak bellediğim ilkelere sıkı sıkıya bağlanışımdandır.

Bakın, gidişi gidişime uyan alçak gönüllü kişiler katında küçülmek, silinmek beni ürkütmez. Hele şiir lâfı edenler önünde yerle bir olmaktan bile çekinmem. Benim terbiyesizleştiğim, kabalaştığım kimseler sanat düşmanı olanlar, şiire, resme, heykele sinemaya arka çevirenlerdir. Ama sözde sanatçılara bunlardan da çok içerlerim. Yığınları sanattan soğutan, sanat alanındaki değerleri altüst eden bu gibilerdir, bu apikurya maskaralarıdır.

15 Mayıs 1951

Sabahattin Kudret'in geçen yıl Ankara, bu yıl da İstanbul ve İzmir sahnelerinde oynayan **Şakacı** piyesi kitap halinde çıktı. Bu 3 perdelik oyunu bir de yüzünden okuyunca eserin değerini daha iyi anladım.

Sabahattin, bu piyesiyle bir tiyatronun ne olduğunu ve ne olmadığını pek derinden kavramış bir yazar tavriyle çıkıyor karşımıza.

Ben, 3 yıl önce, onun **Evin Üstündeki Bulut**'unu da seyretmiş ve okumuştum. **Şakacı** ona hiç benzemiyor. **Evin Üstündeki Bulut**'un fazla yapmacık, fazla dağınık oluşuna karşılık, bu sonuncusu daha derli toplu, daha gerçeği kavrayan bir temel üzerine oturtulmuş. Gerçi, hayalin, zaman zaman, gerçeği ortadan kaldırdığını görüyoruz. Ama, bunun da nihayet olayların daha iyi belirmesi için piyese katıldığı anlaşılıyor.

Buna karşılık, tipler, o kadar keskin hatlarla çizilmiş değil. Şu var ki, piyesin bütünü, gene de, zekice dokunmuş bir eser karşısında olduğumuz duygusunu veriyor.

Sonra, şunu da unutmamalı ki, biz bu ayarda piyeslere, bu ayarda şiirlere, hikâyelere daha uzun zaman değerli eser gözü ile bakmak zorundayız: Özel bir düşünce.

16 Mayıs 1951

Sık sık tekrarlıyorum:

İyi bir şiir, sağlam bir şiir, çokluk, ilk bakışta kendi değerini, kendi ağırlığını belli etmiyen şiirdir.

Zannım o ki, tadı, okundukça ortaya çıkan şiir, yüzyıllara da karşı koyacak bir nefes ve güç taşıyordur.

Öyle şiirler bilirim okurlar, onlarla ilk burun buruna geldiği vakit aklının kamaştığını duymuştur. Nedir ki, aradan zaman geçince, o şiirleri, değil okumak, bir daha görmek bile istememiştir.

16 Haziran 1951

Türk köyünü kalkındırma işinin sağlam bir temele oturtulmasına çalışıldığı şu son yıllarda Türk köyü üzerine yazılan kitaplar da biribirini kovalamağa başladı. Bunların çoğu inceleme eserleridir. Edebiyat eseri olarak sanıyorum ki Mahmut Makal'ın **Bizim Köy**'ü, Muhtar Körükçü'nün de **Köyden Haber**'i var.

Gerçi, daha önce Ebubekir Hâzım Tepeyran, **Küçük Paşa**; Yakup Kadri, **Yaban**; Samim Kocagöz de **Bir Şehrin İki Kapısı** ile köyü anlatmak istemişler ve bunda bir hayli de başarı göstermişlerdir. Ama gerek Makal'ın, gerekse Körükçü'nün kitapları bilimsel monografileri hatırlatan bir nesnellikle hazırlandıkları için edebiyat eseri olmak-

tan başka toplumbilim araştırmalarına yardım edici eser niteliğini de taşımaktadırlar.

Bu kitaplara yalnız bu gözle bakmak, bu konudaki çalışmaların yetersizliği veya hiçliği yanında, onların ne kadar devce bir işin üstesinden geldiklerini açıkça ortaya koyacaktır..

Makal bir köy çocuğudur. Köyden yetişmiştir. Köyün dertlerini daha dünyaya gözlerini açtığı andanberi bilmektedir. Bu yüzden, bize, köyünü anlatırken, yapmacık olana değil, özden, gerçek ve acı olana yöneliyor.

Körükçü ise şehirde büyümüştür. Köye şehirli bir memur olarak bakıyor. Ama kültürden geçmiş bir zekâ ile Makal'ınkinden hiç de aşağı kalmıyan bir gözlem gücü bize, köyün bir başka açıdan incelenmesindeki faydayı da kabul ettiriyor.

Köyün dertleri çoktur. Ekin, harman meseleleri, okuma dâvası, aile bağları, inanışlar, günlük alışkanlıklar, sağlık işleri, barınak derdi her iki kitabı da boydan boya kaplamış.

Bence bu iki kitabın bir arada okunması okurların yararınadır. Böylece, hem ayrı ayrı köyler hakkında fikir ediniliyor, hem de Türk köyüne ayrı ayrı açılardan bakma imkânları beliriyor.

Doğrusu ya, Makal'la Körükçü'nün işini hiç de küçümsememek gerek. Unutmayalım ki, Türk köyünün kalkındırılması da nihayet buna dayanıyor: Köyü tanımak.

21 Kasım 1951

Windsor Dükünün anıları!

Bu açılmalar, bu boşalmalar beni evvelce o olayların geçtiği günlerde olduğu gibi iyice sarstı. Hele Edward'ın «Kıral olarak üzerime düşen ağır sorumluluk yükünü ta-

şıyabilmeme, sevdiğim kadının desteği olmaksızın imkân göremedim.» tarzındaki sözleri bana insanoğlunun en dokunaklı iç dökmelerinden biri gibi göründü.

Anlaşılmak!

Sizi seven bir kadının yanı sıra geleceği doğru güvenle bakmak! Ondokuzuncu yüzyıl Fransız ressamlarından Delacroix da günlüğünde bunun özlemini çekiyor.

3 Aralık 1951

Şiir dilinin kuralları nesirinkinden çok farklıdır.

Yeni bir kelime, yığınların henüz içine sindiremediği bir kelime, hikâyede, denemede kullanılabilir de, şiirde, bu yapılamaz.

Şair kelimelerin üzerinde çok durmak, az bilineni, sözlüklerde unutulmuş olanı değil de yığınların diline yerleşmiş olanı seçmek zorundadır.

9 Aralık 1951

Tarif kılıklı isimler.

Doğrusu ya, bu denli bileşik isimler bizim dilimizde çoktur. Kapı mandalı, kafa kâğıdı ve bunun gibi...

Çoktur ya, bunlar cümleye bir ağırlık, bir tutukluk vermekten başka işe yaramazlar. Hattâ, kimi zaman, kullanılmalarında bâzı zorluklar bile belirir.

Örneğin, siz gelin de «kafa jimnastiği» tamlamasında, eski deyimiyle izafet terkibinde, jimnastik yerine «terbiye-i bedeniyye» veya «beden eğitimi» kelimelerini kullanın bakalım.

Bana kalırsa, türkçemizin imkânlarını genişletir, bizde esintisi bile bulunmıyan birçok yabancı dil kelimele-

rine türkçe karşılıklar koymağa çalışırken dilimizi, bu târif kılıklı isimlerden de kurtarmağa çabalamalıyız.

17 Aralık 1951

Bugün pazar.

Hava açık mı açık.

Evden çıkıyor, N...'ye gitmeyi tasarlıyorum.

Tozkoparan'dan geçip, Unkapanı'na iniyorum. Yolu uzatmak beni eğlendiriyor. Köprünün üzerinde bir ara mavnaları seyrediyorum. Geçmiş günlere ait bir anı beni kıskıvrak yakalayıveriyor.

N...'ye ancak saat ikide varabiliyorum. Dışarda imiş; bekliyorum, geliyor. Kendisini sık sık aramadığım için sitem ediyor.

Derken, konuşma, dönüp dolaşıp şiire ve şiirin dörtlüklerle mi, yoksa, mısra sayısı sınırlı olmıyan parçalarla mı yazıldığı vakit daha imkânlı sayılabileceği konusuna yöneliyor.

N...: ile dörtlüklerin serbest biçimlere karşılık zihni şaşırtmayan ve işlenmesi büyük bir sabır ve incelik isteyen bâzı güzellikleri bulunduğunu ama bunun değişik ve hiç bir peşin düzenle ilgisi olmıyan bir yapı karşısında fazla bir önem taşıyamıyacağını düşünüyoruz.

N..., Dilthey üzerine hazırladığı doktora tezinden de lâf açıyor; bâzı parçalar okuyor. Şiir tekniklerinin, olgunluk bakımından klassik diye gösterilen şiirlerin bile, belli bir hayat içeriğini dile getirdikten sonra aşınmış olabileceği fikrine Dilthey'de de rastlamak beni sevindiriyor.

Sanatın ve zevkin göreli olduğunu ve güzelliklerin yüzyılların yıpratıcı silleleri karşısında artık hoşlaşılmaz nesneler hâline geleceğini anlatmağa varan bu görüş benim sanatın moda olduğuna dair şurada burada çiziştir-

meğe çalıştığım düşüncelerime de pek uyduğu için ilgim bütün bütüne artıyor. Giderek, İtalyan estetikcisi Croce'in de zevklerin göreli oluşunu savunduğunu N...'ye hatırlatıyorum.

Akşam evdeyim.

Masamın başında «sanat modadır» sözünden işkillenen ve modaya sanat eserinin dışına bağlı birtakım hafiflikler ve iğretilikler gözüyle bakan sanatçılarımızı aklımdan geçiriyorum.

12 Ocak 1952

Dün gece Melek Sinemasında **Savaştan Sonra** filmini seyrettim. Filmde Greer Garson şunları söylüyor: «Ben sanattan anlamam. Resimde neyin çizilmiş olduğuna, musikide ise melodinin kulağa hoş gelip gelmediğine bakarım.»

Temeli olan bir açıklama.

Biz, gerçekten, sanat eserinde neyin anlatılmış olduğuna saplanırız da nasıl anlatılmış olduğu meselesi üzerinde durmak gerekeceğini düşünmek bile istemeyiz.

Destanlara, o son yılların yapmacıklar ve bayağılıklarla dolu eserlerine olan düşkünlüğümüz de buradan gelmiyor mu?

13 Ocak 1952

Tarık Buğra **Milliyet**'te yazdığı bir yazıda şöyle diyor:

Sanata çelme takmak isteyenler birleşiyor da, sanatı sevdiklerini, sanat için çırpındıklarını söyleyenler birleşemiyor.

Evet birleşemiyorlar, birleşemiyoruz.

Sanatı hiçbirimiz gereğince sevmiyor, sanata hiçbirimiz gereğince saygı beslemiyoruz da ondan.

23 Ocak 1952

Sanatçı bizde, rençber, kalem efendisi, mühendis gibi işini yürütürken kalbini pek o kadar kullanmağa lüzum görmeyen cinsten bir adam sanıldığı için onun, her ne şart ve yer içinde olursa olsun eser verebileceği düşünülmektedir.

Buna yüzde yüz inanıldığı için de, sanatçının devlet veya toplum tarafından korunması gerekeceği fikrine kimsecikler yanaşmamaktadır.

25 Ocak 1952

Çarşıya çıkarken kocasını şiir yazması için düşünceleri ve hayalleriyle başbaşa bırakan bir yavuz kadın pazar dönüşü kocasına şunu sormuştur: Şiirini bitirdin mi?

Bunu hayalimi zorlayıp da çıkarmıyorum. Bu gerçek bir olaydır. Cüceler ve devler memleketinde dolaşan Gulliver'in uğradığı felâketlere benzemiyorsa da bir şairimizin başından geçmiştir.

Mayonezin veya soğan salatasının hazırlanması bile daha fazla zaman gerektirirken, sanat eserinin yaratılmasını dakikaya vuran bu anlayış önünde, doğrusu ben, korku duymaktayım.

Ne var ki, öte yanda, Bay Cevat Fehmi **Soygun** adlı o müthiş eserini (!) bir hafta içinde tamamladığını söylemekten çekinmemektedir. Ama, dikkat edin, hiç çekinmemektedir.

26 Ocak 1952

Liva sokağından geçerek eve dönüyorum. «Liva» kelimesi bana Emin Bülent'in, bu kelimenin fazlaca tekrarlandığı şiirini hatırlatıyor. Oradan, Emin Bülent'e, Emin Bülent'in edebiyatı pek erken bırakmış olmasına atlıyorum.

Emin Bülent'in dili bugün için eskimiş bir dildir. Ama şiirinin sağlamlığı çağının birçok şairlerini gölgede bırakacak veya imrendirecek bir güç taşır. Duygularının çeşitliliğine gelince; onunla bu alanda boy ölçüşebilecek sanatçı pek azdır diyebilirim.

Şu var ki, hayatın güçlükleri, bu şairi, körpe yaşında, şiirden uzaklaşmağa itelemiştir.

Birçokları, hayatın acıları yüzünden sanatı bırakan sanatçıları anlamıyorlar. Ben bu gibilere en büyük hakkı veririm. Hoşgörürlükle davranmıyanlar, zaten, sanatçının birtakım yoksulluklar ve imkânsızlıklar, içinde bulunmasını da sanat eserlerinin yaratılması için gerekli sananlardır.

Gerçi, hayatın indirdiği şamar, sanatçıya, hayatın bu yönünü de tanıtmak bakımından gerekli olabilir, olabilir ama, belli bir sınırdan sonra, yoksulluk, sanatçının yaratma gücünü ortadan kaldırmaktan başka bir işe yaramaz.

28 Ocak 1952

Bir zamanlar Faik Baysal'ın Yenikapı için söylediği şeyin, zaman zaman şiir için de ileri sürüldüğünü görüyo-

ruz. Aradan iki ay geçmiyor ki, biri çıkıyor, şiir öldü, şiir tarihe karıştı yollu lâkırdılar ediyor.

Kimisi ise bugünkü şiirimizi kötüleyip geçmiş çağ özlemiyle yanıp yakınmaktadır.

Bana öyle geliyor ki, bu denli düşünenler şiiri sevmiyenler, ona arka çevirmiş olanlardır.

Ben **İlkeler**'de «Bugünkü şiiri beğenmeyenlerin eskisini beğendikleri de şüphelidir.» diye bir şeyler yazmıştım.

Bu söz, doğruluğunu eksiltmeden, daha uzun müddet yaşayacağa benzer.

2 Şubat 1952

Oktay Akbal, **Vatan** gazetesinde, Fransadaki edebiyat armağanlarından, onların bolluk ve çeşitliliğinden lâf açtıktan sonra sözü bizim memlekete getiriyor; birkaç yıl önce Devlet Armağanları Kanununun çıktığını, ama bunun üç sanatçımıza üçer bin lira sunulduktan sonra, bir daha ağza alınmadığını, şimdilerdeyse bu kanunun kaldırılacağı söylentilerinin ortalarda dolaştığını söylüyor ve diyor ki:

«Evvelce, armağanların kendisi yoksa da bir gölgesi vardı, şimdi o gölge de silinecek demektir. Bu durumda gene de didinen, Türk edebiyatını bir adım daha ileri götürmek için her türlü zorluklar karşısında ezilmeden eser yaratan insanlara, kahraman adını vermekten başka çıkar yol yoktur.»

Akbal'ın fikri, göz kırpmadan katılacağım bir fikirdir. Doğrusu, böylelerine, yalnız **«kahraman»** değil, «gerçek milliyetçi» adını da vermek lâzımdır.

Hem, bu denli bir hareket, «gerçek milliyetçi kime derler?» sorusunu yanıtlamak imkânını da hazırlamış olur.

3 Şubat 1952

Montaigne, alışkanlığın ne yaman şey olduğunu açığa vurmak için şöyle bir hikâye anlatır:

«Bir köylü kadın, bir danayı doğar doğmaz kucağına alıp sevmiş, sonra da bunu âdet edinmiş, Tanrının günü danayı kucağına alır taşırmış; nihayet buna o kadar alışmış ki dana büyüyüp koskoca öküz olduğu zaman, onu yine kucağında taşıyabilmiş.»

Bugünlerin şiirini sevebilmek için, bâzıları, bu öküzü, kucaklarından silkip atmalıdırlar artık.

10 Mart 1952

Son yıllarda, dergilerde, iyi şiirlere rastlamak bir hayli güçleşti. Bunun nedenini kestirmek oldukça kolay: Bir kez, şairlerimiz, ucuz edebiyat yapmayı, nedense, moda hâline getirdiler. Sonra dergi çıkaranlar yani dergiciler, öyle iyi şiirmiş, sağlam şiirmiş, buna pek aldırdıkları yok. Dergide yer dolsun da ne olursa olsun diyorlar.

Nedir ki, bütün bu kargaşalık içinde, zaman zaman, bir derginin köşeceğizinden, dergicinin, öteki yazıların altında bunalttığı bir köşeceğizden, öyle bir şiir parlıyor ki, bu, karamsar düşüncelerimizi bir parçacık olsun, umuda, aydınlığa ulaştırıveriyor. **Yeditepe**'nin mart sayısında yayımlanan Arıburnu'nun **Onu Tanımak Lâzım** şiiri işte böyle bir şiirdir:

«Tabanları yarılmış
Yol yürümekten
Kolu kanadı kırılmış
Sapan sürmekten
Dünyayı insanca görmekten
Gözlerinin bebeği çatlamış...»

Orhon'un daha iyi şiirleri vardır. Meselâ «**Püf**» şiiri. Ama bunda da, son iki mısrada duyulan acılı seste de sağlam, dünyayı kucaklayıcı bir yön var.

Hüsamettin Bozok, dergisinde, o şiire gereken yeri ayırmamış, ayırmak istememiş ama, şiir, gene de okuyucunun yakasına yapışmasını, kendini zorla okutturmasını bilmiş.

19 Mart 1952

Yazarların çoğunu üslûpçu olup olmadığına göre değerlendiririz. Bizde olduğu kadar, Batı'da da bu böyledir.

Değirmenine çekilip yazdığı mektuplar yüzünden Alphonse Daudet'ye «Güneyin bir üslûpçusu» denildiğini bilirim. Üslûp, hiç şüphe yok, iyi yazar olmanın ilk adımıdır. Flaubert'i Flaubert, Proust'u Proust yapan elbet ki, deyiş özellikleridir ilkönce.

Ayni şeyi Ataç için de düşünebiliriz.

Gelgelelim, üslûbun eseri boğmasından, yazarı birteviyeliğe düşürmesinden de sakınılmalıdır.

Dikkat edin: Üslûpçu geçinen hikâyecilerimizin, nesircilerimizin çoğu kendilerini bu birteviyelikten, kelimenin hiçbir anlamında kurtaramamaktadırlar.

Şu yüzde yüz ki, bu üslûp, bu anlatış özelliği şimdilerin şiirini de yolundan çıkaran veya çıkarmağa savaşan bir nesne olarak görünüyor.

Nesirde neyse ne; ama şiirde, bu, hiç mi hiç, çekilmiyor.

12 Nisan 1952

Günlük tutmak hoşuma gidiyor.

Bu hevese, Delacroix'nın **Günlük**'ünden bâzı parçalar

çevirdiğim, 1948 yılında yakalandım galiba. O tarihtenberi, arada bir içimi boşalttığım küçük bir defterim var.

Ama bakıyorum da, defterimi pek boş bırakmış oluşuma üzülüyorum. Gerçi bu kısırlık, bu dolu dizgin at koşturmaktan kaçış, yanılmalarımın da, o nispette, az olmasını sağlıyor.

Ne var ki ben, «Bu günlük benim bütün değişmelerimi gösterecek» deyen Delacroix gibi, çelişmelere ve değişmelere yer veren bir günlüğüm olsun isterdim.

7 Haziran 1952

Zekânın şiirdeki yerini anlarım ya, nükteye, o sulu, o tatsız mantık cambazlığına akıl erdiremem.

Bana öyle geliyor ki, çoğu sanatçı işi ters tutmaktadır. Bunlar şiirde, nükteye yer vermemek için zekâya da arka çeviriyorlar. Bu gibiler Verlaine'in:

Nükte belâsından kurtulmıya bak,
Acı zekâ, sulu gülüş neyine?
İşe karıştı mı bu cins sarmısak
Maviliğin yaş dolar gözlerine.

mısralarını zekânın kötü bir şey olduğu şeklinde yorumladıkları gibi duygunun bulunduğu yerde zekâ olmadığı incisini yaymaktan da çekinmemektedirler. Oysaki, zekâ ürünleri, geçici bir parlaklık demek olan nükteyle karıştırılmadıktan sonra zekâyla dokunmamış, zekâyla yaratılmamış bir şiir, sadedilliğin, bönlüğün ta kendisi diye gösterilebilir.

27 Temmuz 1952

Folklordan faydalanılarak yazılan eserlere ses çıkarmam. Her büyük yazar böyle bir şeye başvurabilir. Ama

«Ben folklorla besleneceğim» derken kendini folklorun sınırları içinde bunaltıp bırakan şairleri başarıya ulaşmış sayamıyorum.

Bu gibilerin şiirlerinden gün geçtikçe daha da uzaklaşıyorum.

29 Temmuz 1952

Biz çoğu zaman, başkalarının huyuna, başkalarının aklına, bizimkine benzemiyor diye kızarız. Nedense hayatın gücünü ve büyüklüğünü yapan huydaki ve akıldaki çeşitlilik bizi fazlasiyle ürkütür.

Oysaki bu çeşitliliği görüp de öfkelenmiyen, bunu ilerlememiz, uygarlık kurmamız için gerekli sayan her insan hayata bir bilgenin gözleriyle bakıyor demektir.

Fransız yazarlarından Alain bu konuda diyor ki: «Bir Sezar'ın, bir İskender.in kuvveti, her şeyden önce, mizaçlar arasındaki farkları sevmelerine dayanıyordu. Onlar armut ağacına, erik vermiyor diye, hiç mi hiç çıkışmıyorlardı.»

Şunu da katabiliriz: «Sezar ile İskender'in zamanında fikir ve söz hürriyeti, bizim çağımızdakinden çok daha geniş, çok daha temelliydi.»

6 Ağustos 1952

Bekir Sıtkı'nın **Ayrı Dünya**'sını okuyorum.

Onun daha önceleri **Talkınla Salkım**'ını da okumuş ve beğenmiştim.

Bekir Sıtkı'nın canlı bir anlatışı var. Türkçesi renkli. Tipleri iyi çizilmiş. İnsan onun hikâyelerini okurken kendini, sokakları, kahveleri, daireleri dolduran kalabalığın ortalık yerinde sanıveriyor.

Ayrı Dünya'yı karıştırırken aklım Memduh Şevket Esendal'a da uzandı. Türkçenin renkliliği, tiplerin canlılığı M. Ş. E. ın da özelliklerindendir.

Bence, bu iki yazar, Ömer Seyfettin hikâyeciliğini, genç nesil yazarlarından çok önce, dürtüklemiş, yerinden kımıldatmış iki sanatçıdır. Bu ikisiyle Türk hikâyesi, «hayatın içinde dolaşan bir gerçekçilik»e ulaşmıştır.

Bunlara, bir de Sadri Ertem'in adını ekleyebiliriz.

7 Ağustos 1952

Bir sanatçıyı olduğuyla, yapmacığa kaçmamış hâliyle yakalamak için, onun eserlerine değil de mektuplarına bakmak gerekeceğini düşünüyorum.

Mektuplar hiçbir kaygı veya etki altında kalınmadan, tam bir hürlük havasıyla yazılmış olmakla sanatçının duyduklarını en gerçek şekilde gün ışığına çıkaran bir yazı çeşididir.

Voltaire, Diderot, Gide ve Francis Jammes'ın en canlı düşüncelerini, en canlı izlenimlerini mektuplarında bulabilirsiniz.

Napolyon en özden anlarını, en duygulu davranışlarını mektuplarına **dökmüştür.**

Ressamların sanat üzerindeki düşüncelerini belirten yazıları pek yoktur denilebilir. Ama birçoklarının mektuplarından sanat anlayışlarını ve düşüncelerini en açık şekilde öğrenebiliriz. Gauguin'in mektuplarıyla Van Gogh'un kardeşi Theo'ya yazdığı mektuplar umulmaz boşalmalar ve iç dökmeleriyle doludur.

Mektup tarzı bâzı eserlere temel olarak da kullanılmıştır. Choderlos De Laclos'nun **Tehlikeli Alâkalar,** Rousseau'nun **Yeni Héloise,** Daudet'nin **Değirmenimden Mektuplar** adlı eserleri ilk akla gelenler arasındadır.

Gerçeği şu ki, mektuplar, yapıları ve imkânları bakımından öteki edebiyat çeşitlerinden daha başarılı, daha içten olabiliyorlar.

Flaubert'in mektupları **Madam Bovary**'yi, hattâ **Education Sentimentale**'i kat kat gölgede bırakabilecek bir keskinlik ve renkliliktedir.

Schiller'in mektuplarını ise, Goethe felsefeye değgin eserlerinden daha güçlü bulur.

9 Ağustos 1952

Yazıda açıklık ve seçikliği ötedenberi savunurum.

Doğrusu, hayali geniş ve zengin olan bir sanatçı bu genişlik ve zenginliği apaçık göstermesini de bilmelidir.

Şairin yaratma gücü kısırsa, onun, kusurunu örtmek yolunda, durgun ve lekesiz suyu bulandırmak isteyeceği ve mısralarını bir sürü karanlık ve belirsiz kelimelerle bezeyeceği pek tabiîdir.

Eckermann'la konuşmalarında Goethe der ki:

«Felsefedeki fikir oyunları Almanlar için çokluk bir engel oluyor. Bu, üslûplarına soyut, anlaşılmaz, bitip tükenmek bilmez, boş ve lüzumsuz şeyler karıştırıyor onların.»

Fakat Goethe bütün Almanlar için söylediklerini Schiller karşısında tekrarlamaz. Hele Schiller'in mektuplarını çok açık bir şekilde yazılmış bulur.

İngilizler, Fransızlar ve hür düşünceli Alman kadınları üzerinde de iyimser fikirleri vardır Goethe'nin.

10 Ağustos 1952

Dün akşam yazdıklarıma bu sabah bir göz gezdirdim. Açıklıktan açmışken, defterime, Boileau'nun adını geçirmeyişime üzüldüm.

Yazıdaki açıklık ve seçikliği savunanların başında ilk Boileau gelir elbette. Daha 17 nci yüzyılda sanatın doğru olana yönelmesini isteyen o, «İyi kavranan şey, iyi de anlatılır» sözüyle hem kendi çağının sanatçıları üzerinde, hem de öteki yüzyılda yetişecek olan Rousseau'lar, Voltaire'ler ve bütün aydınlıkçılar üzerinde derin etkiler uyandırmıştır.

Son yüzyıllık Fransız şiirine bakarsak, bir ara sürrealistler, dadaistler ve daha önce de Lautréamont ile karanlık ve içinden çıkılmaz bir yola düşen Fransız edebiyatının, şu son 20 yıl içinde, Supervielle, Prévert, Eluard ile yeniden eski, gerçek ve aydınlık yoluna döndüğünü, yeniden Fransız klassisizmasına sarıldığını görürüz.

12 Ağustos 1952

Köşeyi dönerken rastladığım, renk ve çizgiye boyanmış bir duvar afişi bana sadelik üzerinde durmak gerektiğini hatırlattı.

Sanatın sadeliğe erişmesi, yani sanat eserinin her türlü süs ve yapmacıktan kaçınması, öyle kolayca elde edilebilecek şeylerden değil her halde. Buna sanatçı, uzun emeklerden, uzun ter dökmelerden sonra varabilir ancak.

Bir ressama tablosunun pek sade olduğunu söylemişler.

«Siz de benim gibi tabloyu yüz kere bozup yeniden boyarsanız, böyle sade olur elbet.» cevabını vermiş.

Biz sadeliği çok başka türlü anlıyoruz. Çoğu defa, bir iki kalem veya fırça oynamasıyla elde edilen eseri sadelikle değerlendiriyoruz. Üstelik asıl sadeliğin birtakım uğraşmalar, didişmelerden sonra belirebileceğini söyliyenlere de kıs kıs gülmekten çekinmiyoruz.

16 Ağustos 1952

Hayatlarında hayal ve gerçeği dengede tutamıyan insanlar, ömürleri boyunca acı çekiyorlar.

Böyleleri günlük olay ve hareketlerde hayallerinin buyurduğundan geçmek istemediklerinden, sonunda, başlarını gerçeğin eğrilmez kayasına çarparlar.

19. yüzyıl Fransız şairlerinden Gérard de Nerval de böyle biriydi. Onun **Doğuya Yolculuk** adlı eseri rüya âlemlerine olan isteklerini belirttiği gibi **Aurélie** adlı hikâyesi de çılgınlığının, dengesizliğinin izlerini taşımaktadır.

Ama Nerval, bütün hayatınca, hayalin pençesinden kurtulmak için cabalamıştır. Gelgelelim, önceden beliren sonuç onu her yerde, adım adım kovalamış ve Paris halkı, bir sabah uyandığı vakit, onu bir fenere asılı olarak bulmuştur.

Théophile Gautier onun için der ki: «Hayal ve rüyanın gittikçe artan taşkınlığı, gerçeklerin kımıldandığı yerde, yavaş yavaş, Nerval'in yaşamasını imkânsızlaştırıyordu.»

Nerval'i, bir antolojide rastladığım bir şiirini okudum da hatırladım:

Nerde bizi seven kızlar?
Hepsi kara topraklarda
Daha şen daha gamsızlar.

17 Ağustos 1952

Yazı işi bir eğitim işidir.

Kişioğlu, kendini birtakım kurallardan, zorluklardan geçirmeden, iyi yazının, dörtbaşı bayındır yazının üstesinden gelemez.

Flaubert olsun; bütün büyük sanatçılar, sağlam ve oturaklı nesre, kendilerini bir sıkıya, bir düzene sokmakla varmışlardır.

Flaubert, her gün, penceresinin önüne oturur, gördüklerini yazarmış.

Balzac da öyle.

Balzac'ın, Tanrının günü, iki bin kelime yazmadan masasından kalktığını işiten olmamış.

22 Ağustos 1952

İnsan ruhu ve hayatı, bilime dayanmaktan çok uzak birtakım felsefe ve düşünce oyunlariyle incelenmek istendiğinden, bugün artık, insan hayatı üzerindeki bilgimizin çok çapraşık bir yola saptığını kabul etmeliyiz.

Felsefe kavramlarının, hemen her yerde, hayat kavramlarını bir yana itmeleri yüzünden, insanoğlunun saadetini, insan ruhuna aykırı ilkeler düzenlemektedir.

Hayat Üzerine Düşünceler diye çevirebileceğimiz **Réflexions Sur La Conduite De La Vie** adlı eseriyle bu görüşü savunan Alexis Carrel de hayat kanunlarının fizik kanunları gibi edebiyat ilkelerinden çıkarılamıyacağı fikrini savunurken yaşayışımızı düzenleyecek kuralları sırf birtakım mantık oyunları sayesinde bulmak ümidinden vazgeçmemizi öğütler.

Carrel, insan bilgisi yanında aktörenin de değişik yorumlara ve târiflere saplandığına inanmaktadır. Onun «İnsanların çoğu iyi ile kötüyü açık olarak birbirinden ayıramamaktadır» sözü bu aktöre adı verilen hayat ilkelerinin ne kadar içinden çıkılmaz şeyler olduklarını ortaya koymaktadır.

Carrel, gerçi bu yeni kitabını ve bundan önceki **Bilinmeyen İnsan**'ı dolduran fikirleriyle karamsar bir yazar

olarak görünmektedir. Şu var ki, kendimize sağlam bir yol çizmek istiyorsak, Carrel gibi, gerçeğin aksayan tarafları üzerinde durmalı ve ilkin hastalığın ne olduğunda anlaşmalıyız.

2 Kasım 1952

Sanata ilgi gösterilmeyen bir çağda yaşıyoruz.

Bunun sebepleri çeşitli.

Bir kez, okul programlarında sanat eğitimini sağlayacak dersler, meseleler pek önemli bir yer tutmamaktadır. Sonra, öğretmenlerimizin pek çoğu bir sanat eğitimi yapmaktan hayli uzak bir durumdadırlar.

Öğrenci, değil liseyi, yüksek okulu bitirdiği zaman bile sağlam sanat adına bir şey öğrenemediği gibi birtakım kaba ve zevkten uzak sanatçı çalışmalarını da sanat diye bağrına basmaktadır.

Bu çerçeve ve bu sahne içinde yetişmiş bir okuyucunun şiirden, gülleri ve denizi anlaması, her eserin sonunda, Yusuf Vehbi'nin filimlerindeki o gözyaşı akıtan olayları aramağa kalkışması, doğrusu ya, bizi şaşırtmamalıdır.

Sanat.

Bu, bir eğitim işidir.

Daha köklü, daha temelli adımlar atmağa kalkışmadan edebiyatımızın gelişmesini, okurların eserin iyisiyle kötüsünü ayırabilecek bir seviyeye yükselmesini beklememeliyiz.

Bunları, Nurullah Berk'in **Sanatsız Dünyamız** adlı bir yazısını okudum da düşündüm. Gerçekte, bunları düşünmek, bunlar üzerinde fikir yormak bile lüzumsuz.

4 Kasım 1952

Varlık'taki bir yazıda okudum:

Fransızlar, bugünlerde, dillerinde bir yenileşme yapmak gerekip gerekmiyeceğini tartışıyorlarmış.

Bu yılın edebiyat armağanını kazanan o su katılmamış katoliklerden François Mauriac diyormuş ki: «Dört yüz yıllık geçmişi olan dilimiz biyoloji kanunları kadar erginliğe varmıştır.»

Bu, yenilik istemiyenlerden birinin sözü.

Reformaya arka çıkanlar ise okunmıyan harflerin kaldırılması, imlâyı ve okumayı güçleştiren aksaklıkların giderilmesi için direniyorlarmış.

Tartışma, Fransız Akademisi değişmez yazmanının Millî Eğitim Bakanına, Bakanın da yazmana verdiği cevaplarla daha da genişlemiş. Yazman, Bakanlık yüksek kurulunun bâzı yenileşme önermelerini incelemekte olduğunu, bu incelemeden ise Akademiye haber verilmediğini ileri sürmüş. Bakanın sözleri ise bizim ibret almamız gereken bir noktaya dokunuyor: «Dilimizin geleceği ve yaşayışı ile görevli yüksek eğitim kurulunun incelediği konulardan haberli olmak, bunlara karışmak Millî Eğitim Bakanının işi değildir. 300 seneden beri varolan bu kurul, gerçi, benim yönetmem altındadır. Nedir ki, çalışmaları, benim sınırlarımın içinde değildir. Böyle bir meselede, yapılacak en doğru şey, geniş bir soruşturma açmak, memleket aydınlarının fikirlerini sormaktır.»

Bizim Türkçe dâvamızda şamatayı koparanların daha çok bu konulara yabancı kişiler olduğu göz önünde tutulursa, Fransız Millî Eğitim Bakanının demecinden faydalanabileceğimiz bir hayli çıkış noktaları var demektir.

18 Aralık 1952

Roger Martin du Gard'ın André Gide üzerine yazdığı

kitapta, Gide'in kendisi için «O sanatçı değilse bile bir yavuz kişidir.» dediğini okuyorum.

1914 Yazı eseri ile Nobel Edebiyat Armağanını kazanan Roger Martin Du Gard'ı küçümseyormuş gibi görünen bu cümle, gerçekte, bambaşka bir niyetle söylenmiştir.

Roger Martin du Gard bu niyeti bizzat açığa vurmak için bize **Kalpazanlar** yazarının şu sözlerini ulaştırıyor:

«Siz sanatçı olmadığınız için üzülmeyiniz. Biz fazlasıyla sanatçı kesildik de ne oldu? Siz Charles Louis Philippe'in yolunu tutmamalısınız. Louis Philippe'te yaratıcı güç vardı ama bizimle düşüp kalkması kendisine hiç yaramadı. Sanatçılığının derecesini yükseltmek için o boyuna kendi benliğiyle çekişir, didişirdi. Sonunda da gücünü tüketmek zorunda kaldı.»

Roger Martin du Gard, Gide'in, büyük yaratıcıların önceden bilinen hiçbir sanat ilkesine dayanmadıkları ve bu gibilerin sanata, kendi çalışmalarıyla vardıkları sözünü de aktarıyor ve en sonu Gide'in, sanatın yeni ve kişiliğe bağlı olması bu sayededir dediğini de açıklıyor.

Bunları okurken aklıma **İlkeler** geldi. Birçoklarının **İlkeler**'i şairlere akıl öğretmek isteyen bir kitap diye alışlarını hatırlayarak içim bir kere daha cız etti.

Doğrusu ben de herkes gibi sanatın bir iki ilkeyle anlatılamıyacağını, daha temelli söylemek gerekirse hiç anlatılamıyacağını herkes kadar bilirim. Zaten ben o küçücük kitabımda bir şeyler öğretmek istediğimi de sanmıyorum. Ama her şeyi küçük görmeğe alışmış ve kitaplar üzerine yargı yürütürken kitapta yazılanlara değil de etrafta dönen dedikodulara dayanmayı huy edinmiş bâzı kişilerin beni o denli düşünen bir yazar gibi göstermek amacını gütmelerini de anlıyorum.

Bu böyle; kitabının herkeslerce tutulmasını, övülmesini isteyen bir sanatçı eserine herkeslerin duygusunu,

herkeslerin düşüncesini doldurmalı. Öteki türlü, ağzınızla kuş tutsanız da, sersemin, anlayışsızın biri diye gösterilmekten, kurtaramazsınız kendinizi.

25 Aralık 1952

Şimdilerde genç yazarlar, beğenilmenin, geçerakçe yazı düzmenin yolunu eserlerine bol, bol küfür doldurmakta buluyorlar.

Küfür ve yüz kızartıcı kelime hemen hemen bütün edebiyatımızın bir kılavuz - süs'ü.

Şairi de, hikâyecisi de, romancısı da, ne diyorum, daha bir uslu, daha bir düzenli olması gereken eleştirmeci ve denemecisi de, tulumbacı ağzıyla döktürülmüş edebiyat peşinde.

Gerçi, sanat alanında, şu veya bu kelime kullanılsın, şu veya bu kelime de kullanılmasın diye bir ilke ileri sürülemez. Sürülse, sanatın bağımsızlığına el uzatılıyor, saygısızlık ediliyor demektir. Ama, sanatın bağımsızlığı da, edebiyatı küfür üzerine oturtmak anlamına alınmamalıdır. Bu türlü bir davranış, en azdan, «Edebiyata küfür karıştırılmamalıdır.» sözü kadar, sanatı bağlayıcı, sanatın hürriyetini sınırlandırıcıdır.

Biliyorum, yazarlarımızın niyeti bu değil.

Onlar «Küfür Edebiyatı» yaratmağa savaşmıyorlar. Gerçekçi, gerçeği anlatıcı eser vermek istiyorlar. İstiyorlar ama, gerçeği yakalıyorum, gerçeği avucumun içine alıyorum derken, gerçeğin etkisine kapılmaktan, gerçeğin bir oyuncağı oluvermekten kendilerini alakoyamıyorlar.

Doğrusu şu ki, gerçeğin kendisinde küfür, bu denli üst üste yığılmış, bu denli bir araya gelmiş değildir. Anlatılmak istenileni, ağız dolusu küfre boğmak, bizim olan, bizden doğan bir kusurdur.

Hüseyin Rahmi'nin romanlarını herkes okumuştur.

Öyle sanıyorum ki, bu sanatçıya «Gerçekçi bir edebiyat yazarı değildir» demek kimsenin aklından geçmiyecektir.

Ben Deli miyim?, Metres, Şipsevdi romanlarını el birliğiyle karıştıralım. Son yılların edebiyatını kaplıyan o küfür bolluğuna bu eserlerin hiçbirinde rastlayamayız.

Gerçeği hayatın en çirkef yerlerinde aramış olan Fransız romancısı Emile Zola'da bile, küfür, böylesine, insanın boğazına sarılıyormuş gibi değildir.

Sonra şu da var ki, Hüseyin Rahmi, Emile Zola gibilerin eserlerinde tulumbacı ağızlarına rastlansa da, bu, nihayet, romandaki kişilerin konuşmalarına, sövüşmelerine dayanmaktadır. Oysa ki, şimdilerin edebiyatında küfür, eseri yazanın bir üslûbu, bir özelliği olarak ileri sürülmek isteniyor.

İnsanı asıl sinirlendiren de budur, yoksa ağız bozukluğu da değil.

7 Ocak 1953

Düşünüyorum da bir şair imkânlarını aşan şeylere el uzattığı vakit, başarısızlığa uğruyor diyorum.

Bu, herkes için böyle olmuştur. Eğer Hâmid, gücünün nereye uzandığını kestirip de **Finten**'i, **Eşber**'i ve benzerlerini yazmak yoluna gitmeseydi, bugün, çok daha değişik bir üne kavuşmuş olabilirdi.

Bu sözlerle, Hâmid'in güçsüz bir sanatçı olduğunu ileri sürmek istemiyorum. **Makber'de** olduğu gibi, konunun üstesinden gelebildiği vakitler Hâmid, pırıl pırıl mısralar dizebilmiştir. Ama **Eşber** ve benzerleri öyle konulardır ki, bir şairin bu konuları bütünüyle kavraması ve tökezlenmeden işleyebilmesi bir hayli imkânsızdır.

Ayni şeyi, son yıllarda, biraz fazlaca yazılan destanlar karşısında da düşünebiliriz. Destanlar çokluk uzun veya

uzunca eserler olduklarından bu alanda çalışan şairlerimizin başarısı istenilen kata ulaşamıyor. Çünkü şiirin asıl özelliği çok değil, az kelime ile kurulmuş olmasındadır. Şiiri nesirden, öteki edebiyat çeşitlerinden ayıran yön de budur.

Oysaki destanlar, belli bir konunun işlenilmesini gerektirdiği için şairleri ister istemez çok kelime kullanmağa, neticede de şiir gramerini unutmağa itelemektedir.

Bu da şiirin, gerçek şiirin zorlanılması demektir.

Goethe, Kotzebue adlı bir şairden lâf açarken bakın ne yazıyor: «Kendi çevresinde kaldığı, gücünün dışına çıkmadığı müddetçe, Kotzebue, çokluk, iyi eserler vermiştir, tıpkı Chodoviecky gibi. Chodoviecky de halka ait sahnelerde tam manâsıyla başarıya ulaşmış, Romalı veya Yunanlı kahramanların resmini yapmağa kalkınca da başarısızlığa düşmüştür.»

Nedir ki siz bunları bizim şairlerimize anlatamazsınız.

Bütünün derli topluluğunu bozmamak için sanatçının büyük konulardan çok, küçük konulara yönelmesi gerekeceğini düşünmek bizim şairlerimizin yanaşacakları bir şey değildir.

Onlar kilometrelerce uzun fakat kötü bir şiir yazmağı, minnacık fakat iyi bir şiir yazmaktan yeğ tutuyorlar.

5 Şubat 1953

Güdümlü sanat, buyruklu sanat güzelliği unutmuş yahut güzellik peşinde koşmağı küçük görmeğe başlamış toplumların, kişilerin işidir.

Sanatın şu veya bu kılığa sokulması üzerinde bir takım peygamberce fikirleri bulunan baylar varsa, bu gibilere hemen kaleme veya fırçaya yapışmalarını ve saniye kaybetmeden şu veya bu biçimde olmasını istedikleri sanat eserini döktürmelerini öğütlerim. Öğütlerim ne

kelime, rica ederim, yalvarırım. Ama hiçbir şey yapamıyacaklarsa, lûtfen sanatçılara da gölge etmesinler.

Sanatçı, hikâyenin, şiirin ne olduğunu hepimizden iyi bilmektedir. O, günün havasına uyularak yazılmış üç beş satırcık dergi yazısına değil, «Estetik Dersleri», «Şiirin İlkeleri» gibi cafcaflı kitaplara bile aldırmıyacak kadar uyanık ve işinin ustasıdır.

21 Şubat 1953

Samim Kocagöz'ün **Sam Amca**'sını geçen sene bu aylarda okumuştum. **Düşman** hikâyesi hâlâ bütün canlılığıyla kafamın içinde. Kitabın en sağlam hikâyesi de budur sanırım. Gerçi **Toprak Hasreti, Sam Amca** da iyi anlatılmış. **Allah Devlet ve Toprak** da öyle. Ama bütün bunlarda beni yadırgatan bir şeye rastladım. Bana öyle geldi ki, Samim, edebiyat yapmamak için - iyi anlamda - ter dökmektedir. Bu, **Karadeniz Hikâyeleri**'ni okuduktan sonra daha da seziliyor.

Samim'in hikâyeleri karşısında, ayni düşünceye, Yakup Kadri de varmıştır. Bunu, Kocagöz'ün 1946 da yayımladığı **Sığınak** adlı hikâye kitabının önsözünden öğreniyoruz. Burada anlatıldığına göre, **Panorama** yazarı Samim'e edebiyat yapmamak için neden kalemini tuttuğunu sormuş, bizim Samim de «Edebiyattan önce yapılacak çok iş var zannederim» yanıtını yapıştırmıştır.

İşte ben bu denli fikirlere tutuluyorum. Son yıllarda, edebiyattan evvel daha başka şeylerin bulunduğunu söylemek büyüklü, küçüklü birçok yazarlarımızın bir hastalığı haline geldi. Edebiyattan önce görülecek birtakım hesaplar olabilir. Amenna. Ama bunun için, ille de sanatın yakasına mı yapışmalı?

Samim, **Telli Kavak**'ta, **Yarıntı, Sığınak**'ta **Terkedilmiş Yurt**, son kitabında ise **Düşman** ve **Sam Amca**'yı yazma-

mış olsaydı bu türlü ağız kullanmasını anlardım. Ama o güzelim hikâyelerden sonra böyle bir fikri savunmasını doğrusu ya Samim'e yakıştıramadım.

Edebiyattan önceki işler! Edebiyattan önceki işler! Bunların edebiyat eserinde değil, hayatın içinde bir önemi varsa vardır.

Eckermann, Wellington Dukasını gördüğünü söylediği vakit Goethe şu yanıtı vermiştir: «Bir kahraman daha görmüş oldunuz, bunun da bir değeri vardır.»

Evet bunun da, bunların da bir değeri var. Ama hayat içinde.

Bunların sanat eserinde de önem kazanabilmeleri için hayattakinden çok ayrı kurallardan geçmeleri gerekir.

24 Nisan 1953

Yatmaya hazırlanıyordum, Necati Cumalı'nın şiirlerini özledim.

Kızılçullu Yolu'nun gelişi güzel bir yerinden açarak **Yaz Geceleri, Karım Ol, Yeni Bir Aşktan Önce** şiirlerini tekrar tekrar okudum. Hepsi iyi, hoş şeyler. Ama, bana öyle geliyor ki, şairin çalışması bir üçgen, bir dik dörtgen veya herhangi bir geometri nesnesi çizen matematikçinin çalışmasına eş değerde olmalıdır. Gerçi Cumalı'nın:

Günaydın tavuklar, horozlar
Artık memnunum yaşamaktan
Sabah erkenden kalktığım zaman
Siz varsınız;
Gündüz, işim var, arkadaşlarım,
Gece, yıldızlar var, karım var,
Günaydın tavuklar, horozlar.

şiiri bu söylediğim tarza uyan bir yaratmadır. Nedir ki, siz bu anlayışa Cumalı'nın pek az eserinde rastlarsınız.

Bu sözle, Cumalı'nın şiirlerini kötülemek istemiyorum. Doğrusunu ararsanız, Cumalı benim en gözde şairlerimden biridir. Ama ben, şiirle bir kuyumcu gibi didişen şairleri her sanatçıdan yeğ tutarım.

Yanılmıyorsam, Haşim, bu görüşü benimseyen ilk şairimizdir. Onun şiirlerini, bir dörtgen, bir beşgen gibi hiçbir tarafından bozamazsınız. Hoş, divan ve hece şiiri de bu denli bir anlayışla meydana gelmiştir denilebilir. Hattâ denilse daha da iyi olur. Yalnız, Haşim'in tek kelimesini oynatamamak karşılığında, gazellerin, mesnevîlerin, koşma ve kasidelerin beyit veya mısralarını istediğiniz kadar çoğaltabilir veya eksiltebilirsiniz.

Haşim'in bu tarafını sezip devam ettirmek isteyen iki şair, Ahmet Muhip'le Cahit Sıtkı'dır. Sabahattin Kudret'in de eski şiirleriyle bu yola koyulduğu düşünülebilir.

Hak gözetmek gerekirse, Orhan Veli'nin, Oktay Rifat'ın isimleri de bunlara katılmalıdır. Şu var ki, Orhan Veli:

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çatırdayarak açılan fıstıkların,
Gör bak ne oluyorsun.
Bir duyma da gör şu yağan yağmuru;
Çalan çanı, konuşan insanı.
Bir duyma da kokusunu yosunların,
İstakozun karidesin,
Denizden esen rüzgârın...

şiirinde olduğu gibi zaman zaman dokunuşu çok seyrek ve çok sallantılı yaratmalara uzanmaktan da korkmamaktadır.

Oktay Rifat da öyle.

29 Nisan 1953

Bir şeyi sevdim mi, o şeye bağlanışım uzun sürmüyor, o nesneden çabuk bıkıveriyor, çabuk soğuyuveriyorum. Ama başka yenilikler, başka güzellikler peşinde koşmuyorum. Bağlandığım nesneye olan inancımı kaybetmek bana öylesine bir bezginlik, bir vurdumduymazlık veriyor ki, artık hiçbir şey düşünemez, hiçbir değere yönelemez oluyorum. Kendimi güçsüz, bu karmakarışık dünya ortasında yapyalnız hissediyorum. Ne ileri doğru atılıyor, ne de geri dönebiliyorum.

Eşyanın bir başkası üzerine eğilmek, başka renkler, başka kokular tanımak isteği bende ancak uzun, çok uzun bir zaman sonra belirebiliyor. Beliriyor ama, eski nesneden kalmış bâzı izlenimler, benim o şeyi toptan unutmama da engel oluyor. Hele alışkanlıklarımın bağlayıcı, tutsak kılıcı gücü de işe karışınca artık uçarılığımın şıpsevdiliğimin bir anlamı da kalmıyor.

Diyorum ki, ben bağlanınca tam bağlanıyorum herhalde. Koptuğumu, başka dala atladığımı sandığım zamanlar bile ince ve görünmez iplikler beni o eski şeye doğru çekiyor.

İşin tuhafı şudur ki, bir an geliyor, kendimi tam bir hürlük içinde de hissediyorum. Yeni değerlere doğru kaymak, yeni güzelliklere el atmak isteği içimi kavuruyor.

Eski bağlarımla bir ilişiğim kalmadığını, alıştığım şeyleri artık geride bıraktığımı işte o vakit anlıyorum.

İşte o vakit yazdıklarıma hiç benzemiyen bir şiire başlıyorum.

16 Mayıs 1953

Bugün, bir genç ressamlar topluluğunun, Amerikan Haberler Bürosunda, açtığı sergiyi gezdim.

Genç sanatçıları, araştırmanın baş döndürücü büyüsüne kendini kapıp koyverenleri ötedenberi severim.

Sergi, son yıllarda **non-figuratif** ve süsleme resim yönünde ilerleyen bizdeki resim akımının bir çeşit yeni-klassisizma'ya doğru da yol aldığını gösterdiği için ilgimi çekti.

Gerçi Nurullah Berk'in atelyesinde çalışmış, onun tarz ve havasını benimsemiş olan bu genç ressamlara henüz bir usta gözüyle bakılamaz ama, onların elinden çıkmış bir yığın tablo, daha şimdiden, bu körpe değerleri öneme almak gerektiği düşüncesini veriyor bize. Rahmi Doğu, Ayten Üstündağ, Mustafa Ayataç, Yaşar Yeniceli, Abdurrahman Öztoprak, hele bu sonuncunun boyalarında rastlanan desen sağlamlığı ve kompozisyon olgunluğu insanın içini açıyor.

Bu topluluğun çıkış noktası, hiç şüphe yok, klassik bir anlayışa dayanmaktadır. Denilebilir ki bu gençler, Corot gibi: «Bizim resimde aradığımız şey biçimdir, renk bizce arkadan gelir, misafir gibi.. Gelen kişi, geçimlinin biriyse, mesele yok, güzelliğe bir güzellik daha katılmış olur. Fakat bu, o kadar önemli de değildir. Biz, her şeyden önce bütün'ü, ton'ların uyumunu severiz.» demek isteğindedirler.

Nedir ki, bu genç ressamların çalışmaları Corot'dan çok, modern sanatçıların eserlerine yakın.

Paletleri de Corot'nunkinden renkli.

Empresyonizma, kübizma, fovizma ve ekspresyonizmanın ulaştığı sonuçlardan yararlanmasını bilen bu gençler Leonardo'dan André Lothe'a kadar olan resim tarihini de iyice bir gözden geçirmişe benziyorlar.

Gerçeği şu ki, onları klassik veya yukarda yaptığım gibi yeni-klassik adıyla çerçevelemek mümkün değil. Yalnız, sağlam bir temel üzerine ayak basmaları ve ar-

tık iyiden iyiye can sıkmaya başlayan sözde bir halk sanatı yerine, resmin bütün kurallarını ve gramerini aklında tutan bir sanata yönelmeleri Türk resminin geleceği için bir kazancı muştulamaktadır.

8 Haziran 1953

Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nin geçmiş sayılarını karıştırıyorum. Muzaffer Erdost'un **Tektel** adını taşıyan hikâyesi dikkatimi çekiyor. Doğrusu ya hikâye, derginin dediği gibi, hayli ümit verici. Nedir ki, olayın anlatılmasında zaman zaman tulumbacı ağzına da yer verilmiş olması canımı sıkıyor.

Tulumbacılık, son yıllarda sanatçılarımızın kurtulamadıkları bir hastalıktır. Bir vakitler bunun salt edebiyatı yapılırdı, şimdilerde bir de propagandasına giriştiler.

Bir tanesi **Yeditepe** dergisinin haziran sayısında bunu açık bir formüle de bağlayıvermiş. Biz, diyor, severken de överken de sövüşen bir milletiz.

Âlâ. Kişi başkalarını da kendi gibi bilirmiş.

Ama bu küfürbazlığı, **Yeditepe**'deki yazıda olduğu gibi, edebiyatçı ve memleketçi aydın adına yapmak benim biraz garibime gidiyor.

Denilebilir ki, Aksaray'ın on ikililerini sanatçı saymağa kadar işi azıtacağa benzeyen bu görüş, fikir züppeliğini, sanatın bir atlama tahtası haline getirmek isteğindedir.

19 Haziran 1953

Şiire başlamazdan çok önce, şimdi yüzlerini bile görmek istemediğim bir yığın hikâye ve roman yazdım. İlerde, belki, gene de yazarım.

Ama şimdiden, birçoklarının yaptığı gibi, birtakım

kararlara varmak, beş ciltlik, on ciltlik romanlar tasarlamak istemiyorum.

Bunları meraklılarına bırakıyorum.

Gelişi güzel yazmayı, içimden geldikçe kaleme sarılmayı nedense daha doğru buluyorum. Zaten delikanlılığımda yazmayı düşündüğüm eserlerden hiçbirini bugüne kadar yazamadığım gibi, bugün ortalarda görünen bir, iki kitabımı da gençliğimde aklımdan geçirmiş değilim.

Bunları, dergilerin birinde, yıllarca önce yayımladığım bir önsöze rastladım da düşündüm.

Önsöz aynen şu:

«Demek ki ben şimdiye kadar yazdığım üç şiir, bir hikâye ve bundan sonra yazacağım daha birkaç hikâye ve şiirle Salâh Birsel'in serüvenlerini anlatmış olacağım. Bu, benim için çoğu kimsenin kızgınlığını, çoğu kimsenin de alayını kendi üzerime çekmektir. Sanat alanında ün kazanmış ve dünyanın ölümsüz problemlerini devam ettirmiş sanılan sanatçıların bu işe akıl erdiremiyeceklerini kuvvetle umarım. Onlar bir yazarın kendisini yaşamış bir takım olayların kahramanı olarak göstermesine asla katlanamazlar. Hele bu olaylar hayalde yaratılmışsa insafları büsbütün azalır.

«Ama ben bununla anlatmağa başladığım hikâyelerin salt hayalden çıktığını söylemek istemiyorum. Gerçi anlattıklarımda hayal payının ağır bastığı besbelliyse de onların benimle ilgisi olmadığını söylemek yalan olur.

«Salâh Birsel'in bu yarı tasarlanmış yarı da olmuş serüvenlerini ben «Amanvermez Avni», «Fakabasmaz Zihni» cinsinden bir isme de pekâlâ bağlayabilirdim. Bu hikâyeler o zaman da kendilerinden bir şey kaybetmezlerdi. Ama nedir, bu serüvenler ne «Amanvermez Avni» ne de «Fakabasmaz Zihni» nin başından da geçmiş değildir.

«İşte onun için ben şimdiye kadar açıkladığım ve bundan sonra açıklayacağım hikâyelerde Salâh Birsel adını kullanmağı gene en doğru yol buluyorum.

«Bu ana değin kimsenin işine karışmadım; karıştımsa, bu, benim de o işin içinde olmam yüzündendi. Bundan böyle de bir kenarda durarak kimseye öğüt vermemek isterim. Ama dediğim gibi davranan bir yazar zannımca hem kendine hem de hayallerine aykırı gelmiyen bir yol tutmuş olur. Bu arada özdenliğinden de bir şey kaybetmemeğe ulaşırsa başarısı büsbütün artabilir.

«Ne diyorum, bugünkü günde özdenliğe, içtenliğe kulak asan mı kaldı? Aydınların, eleştirmecilerin çoğu bir eserin güzelliğini ölçeceklerine yazarın eserinde kendi adını kullanıp kullanmadığına bakıyorlar. Kullananlar en aşağı kerteyle bir tutuluyor; kullanmıyanlar gerçek sanatçı, beklenen sanatçı diye selâmlanıyor. Buna ise sanatçının elinden bir şey gelmiyor. Doğrusu da budur ya!. Sanatçıdan beklenen, deveyi bırakıp da semerle vakit geçiren bu bayları ciddiye almamaktır. Bu baylar bir yazarı kendi yollarınca yürümedi diye suçlandırıyorlarsa bu bir şey bildiklerinden değil bir şey bilmediklerindendir. Yazar geleneğin gerektirdiği bir yön tutmuş olsaydı, onlar onu bu kez de kendi yollarınca yürüdü diye suçlandırırlardı.»

Bu önsözü 1946 da yazmağa başladığım ve sonunu getiremediğim «Salâh Birsel'in Son Serüvenleri» adlı hikâye kitabı için hazırlamıştım.

Sonradan bu kitabın ilk hikâyesi olan **Aşk Peşinde, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi**'nde çıktı.

Şimdiki aklım olsa, yazıp bitiremediğim bir kitaba önsöz döktürmeğe kalkışmazdım. Bu, on yıl evvelki uçarılığımın işidir.

Nedir ki, bir yazarın eserlerinde kendi adını kullanmasının doğru olup olmıyacağı fikri beni uzun müddet, elinden bırakmamıştır. **Salâh Birsel'in Aşkı, Salâh Birsel'in Son Maceraları** adlı şiirlerimde kendi ismimi kullanışım da bu fikrin etkisiyle olmuştur. Yoksa, kendime fazlaca önem verdiğimden, büyüklenmeğe heveslendiğimden değil.

Büyüklenmek! Bunu hayatımda hiç yapmadım. Ama kendi içime, kendi dünyama kapanmış bir insan oluşum, beni, çoğu zaman, bu türlü bir kişi diye tanıtmıştır.

31 Temmuz 1953

Yazıyoruz, yazıyoruz ya, temeli olan birkaç söz sıralamak, yüzyıllara kalacak bir iki lâf etmek hiçbirimizin umurunda değil.

Herkes kendi benliğini seviyor, onun önünde küçüklü, büyüklü bütün insanların boyun kırmasını dilemekten başka bir şey düşünmüyor. Doğrusu, gerçeği yakalamak, varlık düzenine dört bir yandan ışık tutmak çoklarımızı yormaktadır. Bacaklarımızı, Tanrının günü, faydasız işler peşinde koşturuyoruz da kendi görüşlerimizin ötesinde başka görüşler de bulunabileceğini, gerçeğin ancak çeşitli yönlerden ele alındığı zaman belirebileceğini aklımızdan geçirmiyor, aklımızdan geçirmeğe üşeniyoruz.

Ivır, zıvır yazılar şöyle dursun, ayıplamazsanız, ululuklarına inandıklarımızın eserlerini bile gereğince okumadığımızı açıklayacağım.

Dünyanın ortası diye Hocanın eşeğinin bağlı bulunduğu yeri bellemişiz bir kez, artık her yargıyı, her kesinlemeyi ona göre ayarlıyoruz. Sonsuzluk karşısına geçip kendimizi büyükten büyük sayıyoruz ama, Pascal'ın yaptığı gibi, bir de küçükten küçük saymak gerekeceğini hesaplamaya yanaşmıyoruz.

Kafamızın miskinliği bizi öyle bir bencilliğe, öyle bir göreceliğe, öyle bir dar görüşlülüğe itelemiş ki sormayın: Cinayetler çoğalıyor, biz her yerde bıçaklamaların, adam boğazlamalarının alıp yürüdüğüne inanıyoruz. Kötü kötü şairler türeyor, biz şiirin ölmek üzere bulunduğunu mırıldanıyoruz.

Montaigne'in şu sözü tam da bizim için söylenmiş: «Başından aşağı dolu yağan kimse bütün dünyada kasırga ve fırtına var sanıyor.»

14 Ağustos 1953

Ağustos ayı!

1946 yılının bu ayında Zonguldaklı şair Muzaffer Tayyip Uslu'nun ölüm haberi gelmişti.

Şimdi, kendimi yokluyorum da, aradan geçen 7 yılın, bendeki Muzaffer Tayyip sevgisini hiç bozmamış olduğunu görüyorum.

Muzaffer cıvıl, cıvıl bir istidattı. Onun **Kan, Rüştüden Gelen Mektup, Mersin** şiirlerine bayılırdım. Öteki şiirleri arasında da sevmediğim hemen hemen yoktur.

Edebiyat delisi, kendi dışındaki bütün renklere, bütün güzelliklere hayran bir şairdi. Onda yer yer Oktay Rifat, Sabahattin Kudret ve Orhan Veli'nin etkilerine rastlamamız bizi şaşırtmamalıdır. O hayran olmayı, kimi zaman, sanat eseri yaratmaktan da yeğ tutardı. Ama gerektiğinde, hayran kaldığı nesneleri, istediği kılığa sokmasını da gayet iyi becerirdi. Her şairimizi imrendirebilecek bir içtenlikte şiirler yazmış olması, onun bu güzelliklerden zarar değil fayda gördüğünü ortaya koymaktadır.

Denilebilir ki, yeni edebiyatımız içinde, Muzaffer Tayyip Uslu kadar mısraları rahatlıkla söylenmiş bir başka şairimiz daha yoktur. Hem sonra, Muzaffer bu rahatlığı,

şiirini nesre düşürmeden elde etmesini de bilirdi.
O:

«Nasıl yaşamışsın Remzi Bey
Nasıl yaşamışsın sen
Bugüne kadar böyle
İnsanlardan habersiz.
Oturup bir masa başına
Kaydederek
Falanca evrakın
Nereden gelip
Nereye gittiğini
Hiç de mi canın sıkılmadı
Hiç de mi gözüne ilişmedi deniz
Bunca zamandanberi
Hayret Remzi Bey
Hayret doğrusu
Hayret..»

derken, bâzı yazarlarımızın diline doladığı o yaşama sevinci'ni de en gerçek, en bozulmamış haliyle sunabiliyordu.

Genç neslin tarihi yazılırken, hiç şüphe yok, onun üzerinde de durulacak. O, bunu hak etti.

Muzaffer Tayyip Uslu, 24 yaşında, daha hayatın ne olduğunu iyice bellemeğe vakit bulamadan göçmüştür. Fransız şairi Ronsard'ın kendi mezar taşı için düzdüğü mısralar ona da ne kadar yaraşıyor:

«Bereket, gönlün rahat, ter temizsin;
Kan, kin, zehir karışmamış içine;
Birçok insanlar gibi düşmemişsin
Şan, şeref derdine, mal mülk peşine
Deyip kestim, yolcu; var git işine
Bırak uyusun Ronsard, rahat etsin.»

Ağustos ayı!

Tevfik Fikret de bu ay içinde ölmüştü değil mi?

12 Eylûl 1953

Edip Cansever'in şiirlerini severim. Hele kimisini çok severim. Biri bana: «Yeni yetişen şairler arasında en fazla kimi beğenirsin?» diye sorsa, hiç çekinmez, Metin Eloğlu, İlhan Demirarslan, Turgut Uyar'la birlikte onu sayarım. Bir de Attilâ İlhan var ama, onun çalışmaları, bana, şiiri anlamamış bir kişinin çırpınışları gibi geliyor. Gerçekle ilgisi bulunmayan birtakım mısralar dizmek, şiiri bir araba dolusu lâkırdıya boğmak! Bilmem Attilâ bundan ne medet umuyor?

Bir vakitler İlhan Berk de bu lâf ebeliğinin, bu çene kavaflığının ateşli bir kuluydu. O işin sonunun nereye vardığını hep gördük. İlhan Berk hayallerinin en körpe çağını o serüven yıllarında tüketmiştir. Nedir ki İlhan antenleri kuvvetli bir sanatçıydı. Eninde sonunda kendisini gerçek şiire ulaştıracak, kendisine şiirin az kelime sanatı olduğunu anlatacak yolu da bulmasını bildi. Onun **Türkiye Şarkısı** ile **Günaydın Yeryüzü** adlı kitaplarını dolduran o sağlam şiirleri yazışı yeni anlayışa varışından çok sonra olmuştur.

Şimdi aynı denemelere girişmek Attilâ İlhan'a fayda verecek mi? Haydi, bu tarafları pek kurcalamayalım. Ama Attilâ'nın Faruk Nafiz duygululuğunu yeniden piyasaya sürmek istiyen bir yönü de var ki, insanın kendi kendine: «Orhan Seyfi'nin, Yusuf Ziya'nın suçları neymiş ki?» diye soracağı geliveriyor.

İşte benim Attilâ İlhan'ı sevmeme engel olan bunlar, bu düşünceler.

20 Eylûl 1953

Dün günüm Eyüp'te, İstanbul'un kenarında geçti.

Mezar taşlarının birbirini çiğnercesine sıralanışı karşısında: «Ne de çok insan ölmüş!» dedim.

Bitmişler, kelimenin her türlü anlamıyla dünyamızdan kopmuşlar.

Bir zamanlar, bizim gibi ellerini, kollarını sallayanlar, bizim oturduğumuz mahallelerde, odalarda yaşayanlar şimdi toprak olarak bile var değiller.

Mezarlıktan çok taşlı tarla.

Yahut bir şair ağzıyla:

«Taştan mantar tarlası.»

Haşim'in bir yazısında lâfını ettiği «Gurabahane-i Laklakan» kurucusu gelmeli de buraları görmeli.

Bakalım, günlük kaygıların kıskacından kurtulmuş gülümsemelerin hâlâ bu taşlar arasında dolaştığını ileri sürebilecek mi?

Ama, buralara, herkesten önce Mezarlıklar Müdürünü, şehircilik işleriyle ilgili bayları getirmeli.

Gerçeği şu ki, uygarlıkta ilerlemek, tarih bilincine, güzellik anlayışına erişmekle olabilir. Bunlar da güzel adına yaratılmış olan geçmişteki ve şimdilerdeki yaratmalara saygı göstermek, onları, yılların yıpranmalarına karşı korumakla olur.

1914 de memleketimizin herhangi bir bucağını, bir sokağını veya bir mezarlığını görmüş olanlar, ihtimal, Osmanlı İmparatorluğunun 1918 de uğrayacağı bozgunu önceden sezmişlerdir.

Merkez Efendi'yi, Karacaahmed'i gezin, Osmanlı İmparatorluğunun 100, 200 yıl önce gelip bu taşların altına uzandığını sezer gibi olursunuz.

Öyle sanıyorum ki, Pierre Loti'yi buralarda coşturan da hayranlık duygusu değil, acıma duygusu olmuştur.

Dönüşte, Edirnekapı'dan dolandım. Yolda Fatih medreselerinin onarıldığını da gördüm.

Sevindim.

Nedir ki, bu çalışmalar, bakımsızlıktan inim inim inleyen tarihsel binalarımız, camilerimiz, mezarlık ve bahçelerimiz yanında fazla bir yer tutmuyor.

Gerçi, son günlerde Eyüp Sultan camiini ortaya çıkarmak için yıllar yılı camiyi bunaltmış o külüstür dükkânları da yıkmağa başladılar. Ama bu da, daha çok, din duygusuna dayanan bir hesapla yapılıyor.

Oysaki, İstanbul ve bütün Türkiye bir estetik görüşü, bir tarih bilinci olan yapıcılarını beklemekte, özlemektedir.

Bütün bunlara karşılık, sokaklarımızı keser, kum ve çakıl sesleri doldurmaktadır. Ellerinde mala tutan adamlar, ustalarının buyruklarına uyarak, Tanrının günü, o güzelim tahta evlerimizi yıkmakta, onların yerine, kübizmanın yanlış anlaşılmasından ve yanlış yürütülmesinden ortaya çıkan birtakım eciş bücüş binalar oturtmaktadırlar.

Bundan birkaç yıl önce, Le Corbusier'nin şehrimize gelip de o ahım şahım evlerimizin yerinde yeller estiğini görmesi bir gazete haberi değildir sadece.

Le Corbusier'nin işaret ettiği tehlikeyi biz çok evvelden görmüş olmalıydık.

Birtakım zevksiz ve aptal ellerin yedi tepe üzerine kurulan bu şehrin bütün güzelliğini silip süpürmek için ne denli çabaladığını, ne denli uğraştığını bize yabancı bir mimar mı anlatmalıdır?

Söyleyin, söyleyin, Cihargir'den karşı yakaya bakıp da «Fakir Üsküdar» diyen şair, bir gün de, Üsküdar'dan bu taraflara bakıp «Fakir Cihangir!» demeyecek mi?

Evet, evet bütün şehir bozuluyor, bütün Boğaziçi çirkinleşiyor.

İstanbul'a bir antika eşya gözüyle bakanlar, bir zaman gelecek, onu da yapamıyacaklar.

1 Ekim 1953

Küçük Sahne'de J. M. Synge'in **Babayiğit**'ini oynadılar. Daha doğrusu oynattılar. Şükran Güngör, Babayiğit mi o? Sudan çıkmış tarla faresi.

Zaten bu piyesin, İrlanda ağzının özellikleri üzerine kurulan bu piyesin türkçesi pek bir şeye benzer mi bilmem? Ama çalışılsaydı, piyesin yazıldığı çağdaki İrlânda'nın, o yirminci yüzyılın ilk yıllarındaki İrlânda'nın, dili değilse bile havası verilebilirdi herhalde. Anlaşılan, rejisör, oyun üzerinde fazla durmamış. Piyesi kurtarmak için üçüncü perdenin baş tarafına sokuşturulan sahne açmazları da soytarılıktan öteye geçememiş. Her perdeden önce çalınan musiki parçası ise, piyesin bütünü yanında pek iğreti kalıyor. Rejisör herhangi bir melodiyi - isterse İrlânda melodisi olsun - bu piyese uyacak sanmakla aldanmış olmalı.

Heyecan Başaran'a gelince, o da her zamanki mimiklerinden dışarı çıkmadı.

Bir şeye daha tutuldum: Oyunu türkçemize çeviren rahmetli Saffet Korkut bu babayiğit adını da nerden çıkarmış? Piyesin İngilizce adındaki Playboy kelimesinin bu kadar geniş bir anlamı var mı? İngilizce bilenler bu nokta üzerinde düşünsün. Ama ben fransızca çeviride Playboy karşılığı kullanılan «Baladin» sözünün soytarı, taklitçi, aktör, hoppa adam anlamlarına geldiğini ve bu kelimenin babayiğitlikle hiçbir ilgisi bulunmadığını söyliyeceğim.

Şunu da unutmayalım ki, J. M. Sygne, Christopher Mahon'la nekre, maskara, eğlendirmesini, yalan söyleme-

sini, aşağılık bir suçu göz kamaştırıcı bir hikâye haline getirmesini bilen bir şair canlandırmak istemiştir.

O halde?

17 Ekim 1953

Duvar afişlerinden Ankara Devlet Tiyatrosunun, bu yıl Fikret Adil'in Jean Giraudoux'dan adapte ettiği **Deli Saraylı**'sını oynıyacağını öğreniyorum.

Deli Saraylı'yı İstanbul Şehir Tiyatrosunda seyretmiştim. Doğrusu Fikret Adil'in eseri - buna Fikret Adil'in eseri diyorum - bir hayli başarılı. Ama **Chaillot Delisi** gibi kendiliğinden güzel olan bir eseri, olduğu gibi - bu da ne kadar mümkünse - dilimize aktarmak varken onu yeni yeni elbiselere, sargılara bürüyüp ortaya çıkarmanın ne anlamı var kestiremiyorum.

Gerçeği şu ki, adaptasyon ancak cılız bir eser karşısında düşünülebilir. Yoksa, iyi bir eserin, değil uyarlanması, çevirisi bile eserdeki güzelliklerin ortadan silinmesinden başka bir işe yaramaz.

Nedir ki, bu uyarlama fikri Fikret Adil'in kafasında iyice yer etmişe benziyor. Geçen yıl, Oktay Akbal'la birlikte çevirdiğimiz **Vahşi Kız** piyesi Dram Tiyatrosunda sahneye konulduğu vakit de, Fikret Adil, bu piyesin neden uyarlanmamış olduğunu soran bir yazı yazmıştı.

Biliyorum, bu görüş, Tanzimattan beri, yakamızı bırakmıyan bir görüştür. Gerçi, bu türlü hareket edenler bunu, yabancı bir eseri yerlileştirmek, yabancı bir eseri Türk gelenek ve görgüsüne uydurmak adına yapıyorlar ama bir eseri Türkleştirmenin, Fransızlaştırmanın, İngilizleştirmenin ne üzücü bir şey olduğunu siz gelin de bir de sanatçılara sorun.

Bana kalırsa **Othello**'ya **Arabın İntikamı** gözü ile bakmaktan kurtulduğumuz an tiyatromuzu baltalayan bu tek

taraflı görüşlerden de, bu görüşlerin berisindeki alaturkalıklardan da kurtulmuş olacağız.

17 Kasım 1953

Yirminci yüzyıl edebiyatının belli başlı karakteristiği, sanatçıların sanatları üzerinde düşünceye varmış olmasıdır diyebilirim.

Bugünkü şiirimizin iyi bir yolda yürüdüğünü düşünmemiz, söylememiz de sanatın ne olduğunu araştıran, sanata bir düşünür tavrıyle yaklaşan şairlerin yetişmiş olmasından gelmektedir.

Şiir, her sanat eseri gibi, tabiat kanunlarını takip eder. Tabiat nesnelerine bakın: Eserde fazlalıklarla eksikliklere yer verilmiyeceği ilkesine oralarda rastlıyabilirsiniz.

Şairin bir matematik problemi çözer gibi kelimeleri tartması, biçmesi, birbirleriyle dövüştürmesi gerekeceği fikri de hızını buradan alır. Gerçekten romancının, hikâyecinin, denemecinin yolu da budur.

Eleştirmeciye de böyle yaptığı, böyle davrandığı vakit katlanılabilir ancak..

Orhan Veli'nin önemi, şaireneliği yıkmış olmasında değil, şiirin, sanatın bu tarafını sezmiş olmasındadır.

Şairâneliğin yıkılışı!

Bunu başka şairlerde aramak daha doğrudur.

19 Kasım 1953

Dikkat ederseniz «Sanat sanat içindir», «Sanat toplum içindir» yaygarasını koparanlar daha çok ikinci, üçüncü dereceden, hamurdan adamlardır.

Bir sanatçı eserinin «Sanat sanat içindir», «Sanat top-

lum içindir» haplarına uyup uymadığını araştırmadan işini yürütür.

4 Aralık 1953

«Bu eserin ruhu eski de biçimi yeni.» Bu söze ben hep gülmüşümdür.

Bir eserin ruhu eski ise, biçimi, yapısı, tümü de eskidir.

23 Ocak 1954

Dün akşam Karaca'nın tiyatrosundaydım.

Cibali Karakolu'nu seyretmeğe gelmiş kalabalık karşısında bir an içimin burkulduğunu bu defter önünde açığa vurmak isterim.

Seyircilerin göz kaydırmaları, ayılıp bayılmaları piyesten hoşlandıklarını, hem de çokça hoşlandıklarını ortaya koyacak cinstendi. Aktörlerin her hareketi kahkahalarla karşılanıyor, alkış da hiç eksik olmuyordu.

Bütün bunlar, bende, üne ulaşmamış, yığınların alkışını toplayamamış bir sanatçı için «İşini becermiş, eserinde başarı göstermiş» demenin boş bir lâf olacağı fikrini uyandırdı. Öyle ya, birtakım çekişmeler, didinmeler, ter dökmeler sonunda ortaya konulan eser, kalabalıkların, yığınların pohpohlarına ulaşamadıktan sonra o başarının bir anlamı kalır mı?

Hadi bunun üzerinde fazla durmayalım, ya girişilen çetin yolun bitiş noktasında da sanatçının salt küçümsenme, hor görülme ile karşılaşmasına ne demeli? Başka şeyler değil, sadece bunlar, yaratan adamı kırmaz mı? Bunlar sanatçıyı yaratmaktan alakoymaz mı?

Bana öyle geliyor ki, şair ve hikâyecilerimizin eserleri üzerine kapanıp öyle günlerce, yıllarca çalışmaktan kaçınmaları, işin sonunda kendilerini bekleyen bu umursamazlıklar, bu aldırmazlıklar yüzündendir. Yahut şimdilerin eserlerine damgasını vuran uçarılığın, savrukluğun bir nedeni de budur.

24 Ocak 1954

Bir şiir göründüğünden çok başka bir şeydir.

26 Ocak 1954

Bir eser güzel değilse, doğru, iyi ve insansı da değildir. Hiçbir şey değildir.

27 Ocak 1954

Siz hiç Zeyrek Yokuşu'ndan geçtiniz mi?

Ben geçtim. Hem de karlı bir gecede.

Karlı bir gecede geçtiğim için de akşam üstlerinin o aceleci, o telâşlı, o karılarının yanına bir an önce varmak için koşuşan kalabalığına rastlamadım.

Kolunda Evadoksiya'sıyla benim yerimde Muzaffer Tayyip olsaydı, bu yalnızlığa, bu tenhalığa kimbilir ne kadar sevinirdi?

Ama sokaktan el ayak çekilmiş veya çekilmemiş, Muzaffercik buna aldırır mıydı?

«İnkâr etmiyorum ki
Öpmesine öptüm Evadoksiya'yı
Hem de Zeyrek Yokuşunda öptüm
Sinemaya da götürdüm.
Fakat ben o zaman
Deli gibi seviyordum onu
Sanırsam, o da beni seviyordu
Sevmese ıslık çalar mıydı
Saat ondan sonra
Çabuk gel diye.»

Karda, ayağınız kayıp da yere yuvarlanırsanız bu şiiri mırıldanın.

Zeyrek Yokuşu'nun taşlarını şöyle bir yakından tanıdıktan sonra «sanırsam» en iyisi budur.

28 Ocak 1954

Her gün birtakım insanlarla karşı karşıya gelmek! Sonra da bunlara hal hatır sormak, meram anlatmak! İşte beni yitiren bunlardır.

Rübab-ı Şikeste şairi gibi tenha bir yerde bir «Aşiyân» ım olmasını gece gündüz oraya bağlanmayı ne de isterdim.

İnsanları hiç görmesem de olur. Varsın Muzaffer Tayyip Uslu onları sevdiğini, onların kendisine benzediğini söylesin:

«Ben seviyorum insanları
Bana benziyor hepsi
Meselâ sokakta birisi
Sigarasını yakıyor sigaramdan
Bir başkası meselâ
Durup bakıyor arkamdan

Saatlerce
Kimbilir kime benzetmiş beni
Ve akşam karanlığında
Dönerken evime
Uğurlar olsun diyor bir ses
Eyvallah diyorum hemşerim.»

Şimdiye kadar insanların arasında yaşadım da elime ne geçti?

Üç, beş dostum olsun, arada bir onları arayayım, onlar da canları istedikçe, beni görmeğe gelsinler, yeter de artar bile bu bana.

Kimileri kalabalığa karışmaktan, şununla bununla çene yarıştırmaktan hoşlanabilir. Ben öyle değilim. Benim dileğim, Fikret'in, şu iyi demekte güçlük çekeceğimiz şiiriyle, gönlünden geçirdiği şeydir:

«Bir ömrü hayalî... hani gülbenler içinde
Bir kuşcağızın ömrü baharîsi kadar hoş
Bir ömrü hayalî... hani göllerde, yeşil, boş
Göllerde, o sâfiyeti veedâver içinde
Bir dalgacığın ömrü kadar zâil ve hâli
Bir ömrü hayalî!»

Hem ne var, ben çürük çarık bir adamım. On günün ikisinde sağlamsam, sekizinde hastayımdır.

Kum mu, romatizma mı, ne olduğu bellisiz sancılarım başlasın, gözlerim dünyayı görmez.

Rutubeti, soğuğu, saçma sapan konuşmaları sorarsanız, onlara karşı da dayanıklı değilim. Bunlardan herhangi birisi beni hemen yatağa çivileyiverir.

12 Şubat 1954

Ben, dergilerde iyi şiirlerin yayımlanmadığına, dergicilerin dergilerini doldurmaktan başka bir şey düşünme-

diklerine yanıp yakılırım ya, Nurullah Ataç, **Türk Dili**'nde, bunu ele alarak «Bir şiirin iyiliği, güzelliği görecedir, kişiden kişiye değişen bir yargıdır» diyor ve lâfı benim, dergicilerin işine karışmaktan çekinmem gerektiğine getiriyor.

Bir şiirin iyiliği, güzelliği görece midir, değil midir, bunu tartışacak değilim. Ama, madem ki, Ataç'a göre bu işler bu kadar görecedir, o halde kendisi de benim yargılarıma karışmaktan, «çekinmeli değil mi» dir?

14 Şubat 1954

Bizde kültürlü adam, ansiklopedik bilgisi olan adam anlamında kullanılmaktadır. Namık Kemal hangi yılda öldü? Hüseyin Rahmi'nin kaç cilt eseri vardır? Shakespeare gerçekten yaşamış mıdır? Bütün bunların cevaplarını bilmek kültürlü olmak, kültürlü sayılmak için yeter sanılıyor.

Ah, affedersiniz.

Çok affedersiniz.

Bir de «Halk Sanatı» teranesini tutturmanız, «Halk Sanatı» adına ortaya dökülen birtakım bayağılıkları, birtakım yavanlıkları üstün eser, ileri eser diye bağrınıza basmanız lâzım.

16 Şubat 1954

Kâğıtlarımı karıştırırken, iki yıl önce bir gazete soruşturmasına verdiğim yanıt geçti elime. O yanıtta şöyle demişim:

«Yeniyi yaratmak için eski olana değil, kötü olana arka çevirmek gerekir. Eski eserler de pekâlâ yeni olabilir. Fakat öylelerinin yeniliği belli bir anlamda yeniliktir. Bu, onların ancak edebiyat tarihlerine veya müzelere kaldırılmasına yarayabilir. Daha öteye geçmek, daha tazeleşebilmek için günümüze sıkı sıkıya yapışmak gerek.

«Dante'yi, Petrarka'yı, Racine'i elbette değersiz bulamayız. Öyle sanıyorum ki, bunlara eski demeye kimsenin dili varmaz. Nedir ki, bu üç sanatçının veya daha başkalarının şiirlerinde veya nesirlerinde bir Cadillac'tan, bir televizyondan, bir düşünceleri okuyan makineden lâf açılmamış olması bir eksikliktir. Bizim onları gerçekten yeni saymamıza bir engeldir.»

Ben **İlkeler**'de de aşağı yukarı, böyle bir şeyler karalamıştım. Bakıyorum, iki yıl, bende, hiçbir değişiklik yaratmamış. O zaman söylediklerimi, bugün de, küçük bir farkla veya aynen tekrarlayabilirim.

Evet, sanat eseri Aldous Huxley'in sandığı gibi **büyük doğru**'larla değil, bulaşık makinesi, negatif montajı gibi **küçük doğru**'larla beslenirse beslenir.

Sanatın moda olduğunu, eserlerin belli bir hayat içeriğini dile getirdikten sonra ortadan silindiğini ve tarihin gölgelik yerlerine çekildiğini söylememiz de bu **küçük doğru**'lara dayanmakta, bu **küçük doğru**'ların uzun ömürlü olmayışından gelmektedir.

21 Şubat 1954

Bizde şiirleri, hikâyeleri eleştirenler var, çok var, eleştirmeci dersen yoktur.

Nasıl olsun ki, bu baylar eleştirmeciliğe derin bir bilgiden, zevkli eserleri incelemekten geleceklerine kahve tartışmalarından, kovboy filmlerinin seyrinden geçmişlerdir.

Bu adamcağızların yazılarını karıştırın okuyun demiyorum - sanat alanını dolduran kavramların bunların dilinde ne kadar zavallılaştığını görürsünüz.

Bu kıtlık pidelerinin en zeki geçinenleri bile sık sık «Güzellik peşinde koşup da sanat kendini ölüme mi mahkûm etsin?» yollu dans salonlarına yakışır süzme sözler yumurtlamaktadırlar.

Bunların daha başka gösterileri de vardır:

«Bırakın eleştirmeciyi, herhangi bir okur, hikâyenin ne olduğunu sanatçıdan iyi bilir.» incisi de bunlarındır.

24 Şubat 1954

Ben Başaran'ın yazdığı **Ahlat Ağacı**'nın 1953 yılının en iyi kitaplarından biri diye gösterilmesini anlamıyorum.

Sabahattin Kudret'in **Gün Işığı** dururken bilmem ki buna neden lüzum görmüşler.

Az sözle çok şey anlatmak! Duyguyu, fikri içimizi parçalıyacak şekilde yoğurmak! Bunların hangi birini gösterebilirsiniz Başaran'da?

Hoş, Başaran'ın kendi kişiliğini, kendi özelliğini zaman zaman belli eden bir yönü de var. Ama dikkat ederseniz bu, küçük, küçücük bir yöndür.

Şunu düşünün:

Bir şair ki mısra kurmasını bilmiyor.

Buna sizin güleceğiniz gelmez mi?

Nedir ki, **Ahlat Ağacı**'yla çıldırdıklarını, sarhoş olduklarını söyleyenlerin sayısı da bir hayli kabarıktır.

Bana kalırsa, bu yazılarda en doğru taraf, bu yazıları yazanların kendi çılgınlıkları kendi sarhoşluklarıdır.

Bu bayları her kötü ve anlaşılması güç olmayan eser karşısında da bulabiliriz. Bunlar, bu denli şiirlere, hikâyelere birtakım özel durumlar ve ön düşüncelerle yaklaşırlar. Yargılarında gerçekle ilgili hiçbir nokta yoktur.

Zaten söylediklerinin gerçekle ilgisi olup olmamasını düşünmezler bile. Hayatla, sanatla hiçbir zaman bağdaşamıyacak birtakım fikirler bellemişlerdir, boyuna onları arar dururlar, sanat eserlerinde.

Bunlar için şiir, Stephan Zweig'ın dediği gibi, susuzluklarını giderdikleri kadehlerden başka bir şey değildir. Kadehin içinde bulunan şarabın tadına dikkat etmek onların akıllarından bile geçmez.

Onlar kadehi ağızlarına götürmeden çok önce sarhoş olmuşlardır.

26 Şubat 1954

Orhan Hançerlioğlu bana diyor ki: «Edebiyat ürünlerini yaymak, sanatı yığınlara kabul ettirmek için her eserin - iyi veya kötü - okurlara sunulmasından çekinmiyelim. İlk, yığınları sanat eserine ısındıralım.»

Hoş bir düşünce.

Ama biraz değilince kötüleri ayıklanmadan yığınlara uzatılan eserlerin eninde sonunda okurları iyi eserlere de arka çevirmek zorunda bırakacağı anlaşılabilir.

Bezirgân dergiciler, ortalığı, zaten yeter derecede karıştırıyorlar. Değersiz yazıların da değerlilerin yanı sıra yayımlanması yüzyıllar yüzyılı bir sanat eğitiminden geçmemiş ve sanata yeni yeni alışmağa başlamış insanları doğru düşünmekte, doğru yargılara varmakta bir hayli bocalatmaktadır.

Gerçi her esere kapısını açan bir dergi körpe yazarların çabucak gelişip ortaya atılmasını sağlar ama böyle bir davranışın berisinde birtakım istidatların şımarması, birtakımlarının da bütün bütüne yoldan çıkması vardır.

Gerçi siz, dergiciler daha titiz davranmış olsaydı bugün bir Mahmut Makal'ımız, bir Nezihe Meriç'imiz, bir Tarık Dursun'umuz, bir Talip Apaydın'ımız olmazdı, diyeceksiniz ama bence bunlar da, bu yazarlar da bizi fikrimizden döndürmemelidir.

Mahmut Makal'lar, Talip Apaydın'lar!

Zannım o ki, bunlar, her ne şart altında olursa olsun, gene de, seslerini duyurmak yolunu bulurlar: Sanatın değişmez kanunu.

2 Mart 1954

İki kopil, Yeşilçam sokağında birbirlerini tepelemeğe uğraşıyorlardı.

Düşündüm. Aynı şey bizim edebiyat piyasamızda da oluyor. Küçük hesaplara bağlanmayı seven birtakım yazarlar ileri geri saldırışları, edebiyat alanında da, büyük

bir ustalıkla yürütmektedirler.

Dergileri karıştırın.

İçlerinde çekemezlik duygusunu açıkça ortaya koyan bir veya iki küfür yazısına rastlarsınız.

Denilebilir ki, bâzı dergiler, sırf kimi öfke ve kine cevap vermek için yayımlanmaktadır.

Bunu sanatla ilgisi olmayan kişilerin yapması neyse ne. Ama aynı küçüklüğe sanatçılar, hattâ iyi sanatçılar da hevesleniyor.

Birbirini yok yere kötülemek! Birbiri için temelsiz birtakım yermelerde, yakıştırmalarda bulunmak!

Alemi var mı bunların?

Bir de kalkmış: «Bizde niçin **Karamazof Kardeşler, Wilhelm Meister** gibi romanlar yazılmıyor?» diye soruyoruz.

Karamazof Kardeşler'le **Wilhelm Meister**'i yazanlar şimdilik, Yeşilçam sokağında birbirlerini boğazlamakla meşgul.

12 Mart 1954

Şu son aylarda edebiyat matinelerini kaçırmamışsanız, mehtaptan lâf açan ahlı oflu şiirlere artık iyiden iyiye dudak büküldüğünü, tersine, hayat ve canlılık dolu şiirlere de fazlaca güler yüz gösterildiğini görmüşsünüzdür.

Bugün için, belki bunda, şaşılacak hiç bir yön yoktur. Ama 10 yıl önce, 15 yıl önce Melih Cevdet, Orhan Veli ve Asaf Hâlet Çelebi'nin şiirlerinin nasıl sarakaya alındığını yakından bilen bizler için, bu, beklenilmez bir sonuçtur.

Evet baylar bu böyle.

«Şimdiyse toplum değişti
Bir saygı başladı gerçek olana..»

diyen şaire, Edip Cansever'e, hak vermemiz gerek.

8 Nisan 1954

Toplumu yaşatmak, büyütmek ve eğitmek için ilkin toplumu sevmeliyiz.

Toplumu sevmek de toplumu yapan insanları sevmekle olur. Şu var ki, «Biz insanları seviyoruz, biz topluma kul, köle oluruz» demek de yetmez. Bu sevgi ile birlikte, birtakım onurlu ve erdemli kişileri olur olmaz şeylerle kirletmeğe, bilim adamlarımızı aşağı görmeğe, Batıda yer etmiş bir sanata yöneldikleri, Batılı kafası taşıdıkları için sanatçılarımızı yermeğe hakkımız olmadığını da kabul etmeliyiz.

Düzenli ve yaratıcı bir Türkiye istiyorsak, her şeyden önce bunu yapalım: Birbirimizi sevelim, birbirimize saygı gösterelim.

Softalığa kaçmamış bir milliyetçilik de zaten bunu gerektirir.

Ben milliyetçiyim, sen değilsin diyenlerin yurduyla da, yurdunun insanlarını sevmekle de bir ilgisi yoktur.

Gerçek bir milliyetçi, aksi ispatlanmadıkça, karşısındaki her adamın, her Türkün, en azdan kendisi kadar, milliyetçi ve yurtsever olduğuna inanır.

11 Nisan 1954

Şu güneş altında söylenmedik söz bırakılmış yahut ben gıcır gıcır fikirler yayıyorum yollu direnmelere kalkmışım gibi **Dünya** gazetesinde bir bay, şiir dilinin kuralları nesirinkinden çok ayrıdır ilkesini Allan Poe, Baudelaire, Valéry, Pius Servien'den sonra Salâh Birsel bir kez daha bulmuştur, diyor.

Bu, bence, bir düşüncenin, bir yazının insan kafası içinde nasıl doğduğunu, nasıl geliştiğini bilmemekten başka bir şey değildir.

Zannım o ki, hiçbir yazar, hiçbir yaratık yerden bitme, yoktan varolma fikirleri bulunduğunu ileri sürmeğe heveslenmez. Gide, **Duyuyorum demek ki varım** derken,

hiç şüphe yok Descartes'ın o ünlü, **Düşünüyorum demek ki varım** ilkesini biliyordu. Albert Camus ise **Karşı koyuyoruz demek ki varız** diye bağırmak için Descartes'a, Gide'e baş vurmuş olmalıdır. Kaldı ki, **Dünya** gazetesindeki bayın yazışına göre Valéry, Baudelaire ve Mallarmé de aynı suçla suçlandırılmaktadırlar.

Dünya gazetesindeki bay benim bir de Maurois'nın günlüğüne özendiğimi söylüyor ve bunu bir kara gibi yüzüme çalmak istiyor.

Doğrusunu söylemek gerekirse ben günlüğe de, günlük ismine de özeniyorum. Ama Gide'in, Kafka'nın, Mauriac'ın, Amiel ve Ramuz'nün günlüklerine özeniyorum.

Şu var ki, **Dünya** gazetesindeki bay gibi, Fransa ve Avrupa edebiyatını **Les Nouvelles Littéraires** güncesinden, o kitap ilânları dergisinden kovalayan bir insan için günlük tutmanın salt Maurois'nın işi olduğunu sanmak kadar kolay bir şey yoktur.

12 Nisan 1954

Yeryüzü hayvanlarının en tuhafı yolculuğa çıkan adamdır.

Bu adam, üstelik, yazıp çizen biriyse, acaipliği, öteki canlılara olan aykırılığı daha da artmış demektir.

İstanbulda Galata Köprüsünden yılda 1400 defa, Taksim meydanından da bir o kadar geçersiniz. Duygularınızı, onlar için düşündüklerinizi ise bir kez olsun kâğıda dökmeği düşünmemişsinizdir. Oysaki yolculukta en önemsiz şeyleri bile bir hokkabaz elçabukluğuyla kafanıza tıkmağa, belleğinizi abur cuburlarla doldurmakta gecikmemek için bütün dikkat mekanizmalarınızı, bütün gözetleme kulelerinizi uyanık tutmağa bakarsınız.

Yolculuğa çıkan adamın tuhaflığı eline bavulunu almakla başlar.

Bir bavul.

İçinde de beş gün, on gün sonra giyeceğiniz çamaşır-

lar, üç gün sonra değişeceğiniz bir elbise veya hiç mi hiç yüzüne bakmıyacağınız bir kravat.

Düşünün:

Hem şimdiki zamanı, hem de geleceği bir anda yaşamak zorundasınız.

Yahut şöyle diyelim:

Şimdiki şu anı yaşıyorsunuz da gelecekteki zamanı da elinizde tutuyorsunuz.

Bu, oldukça can sıkıcı, tedirgin edici bir durumdur. Fakat, ne yapalım, mademki bavulunuzu bir defa yüklendiniz, mademki bir kompartımanın kurum dolu rahatlığına kendinizi bıraktınız, mademki bir otobüsün penceresinden başınızı uzatmağa kalktınız, her şeyi tuhaf bulma ödevinin de bir mengene amansızlığıyla yakanıza yapışmasına ses çıkarmamalısınız.

Zaten, az sonra, her eşyanın, her olayın bir de gezginlere, yolculara açılan bir yönü olduğunu, bunun o eşya ve olayla hiç de ilgisi bulunmadığını anlayınca gizli şeyleri bulup ortaya çıkarmanın size vereceği bir sevinçle içiniz iyiden iyiye yatışmış, atardamarlarınız hızını kaybetmiş olacaktır.

Aklınız bir kez buraya uzanınca da yol boyunca sıralanan o yüzdeyüz madde, o yüzdeyüz ruh dışı telgraf direkleri bile size insan ötesi bir dünyanın işaretleri gibi gelir.

Yolculuğa çıkan adam korkunçtur da...

Gördüğü, tuhaflığına inandığı şeyleri kendisine saklayacağına onları bir de dostlarına, tanıdıklarına duyurmağa çalışır. Böylece Ali Nâzik kebabı, meyhane pilâvı, Sakarya nehri üzerine onlarca, yüzlerce, binlerce sayfalık yolculuk edebiyatları meydana getirilir.

Türk tarihinin eşine az rastlanır gezginlerinden biri olan Evliya Çelebi'nin yolculuk notlarını karıştırın. Orada, borsa haberlerinin bile geniş ölçüde yer aldığını göreceksiniz.

Yoldaki adamın bir acaipliği de önünde boyuna değişip duran şeyleri geri bıraktıklarına, bildiği tanıdığı nesnelere bağlamak istemesinde, önündeki olayları anılarıyla karşılaştırmağa heveslenmesindedir.

Diyebilirim ki yolculuk kişiliğimizin birçok hatlarını değiştirir, birçok hatlarını keskinleştirir.

Yola çıkan adam, yolculuğun başlangıcında şairse filozoflaşır, sünepe ise karaborsacı kesilir.

Antep, 18 Mayıs 1954

Sait Faik'in ölüm haberi bile buraya ancak iki gün sonra ulaşabildi.

Yaşamanın, canlılığın hikâyecisi Sait Faik demek sen de öldün?

Demek artık biz de Korfu adasının önünden geçen denizcilere Tabiat Tanrısının ölümünü anlatmak için «Pan öldü, Pan öldü» diye bağıranlar gibi Türk edebiyatından haber soranlara «Sait Faik Öldü» diye ses vereceğiz.

Sait'i 14 yıldır tanırım.

Bu tanırım sözü tek anlamlıdır. Sait'i tanımak, onun ince ve karışık ruh dehlizlerine inmek, öyle sanıyorum ki, hiçbirimize nasip olmamıştır.

Ama işte görüyorsunuz, dişe gelir bir sanatçı, ünlü bir kişi öldü mü, hepimiz kaleme sarılıyor, ölenin dostları, yakınları arasında bizim de bulunduğumuzu belli etmek için göz yaşları döküyor, ölüye ait bir iki-çoğu da soğuk olan anımızı anlatıyoruz.

Sait Faik.

O, hikâyeden konuyu kaldıran, konunun çok önemsiz bir şey olduğunu bize hatırlatan, öğreten sanatçıdır.

Avrupa resminde Cézanne neyse bizim hikâyemizde de Sait Faik odur.

Denilebilir ki Sait, hikâyecilik sanatının plâstik değerlerini çıkarmıştır ortaya. Onun hikâye anlatışı çok başkadır. Dili pürüzlü, cümlesi dil bilgisi kurallarını alt üst

edicidir ama, bir başkasında kusur diye ayıplanabilecek olan bu aksaklıklar onda bir güzellik çeşnisi olarak beliriyor.

Sait'in insan sevgisi de başka türlüdür. O insanları tek tek değil toptan severdi. Onun sevgisi daha çok soyut bir insanlık fikrine karşıydı. Yoksa o, insanların hiçbiriyle kardeş, kardeş geçinemezdi. Hayatında, hepimizle hiç değilse bir kez dalaşmış olması bundandır.

Sait'in ilk kitabı, **Semaver**, yayımlandığı vakit lisenin son sınıfındaydım.

Yıl, 1936. Şehir, İzmir.

O zamanlar Sait Faik bizim için, bir avuç edebiyat delisi öğrenci için, çok büyük bir isimdi. Türkçenin dizi yapısının değişikliğe uğramakta olduğunu, Türk edebiyatının hayırlı bir yolda ilerlemeğe başladığını biz, ilk, Sait'in hikâyelerinden öğrendik.

Evet, Genç Nesil, Yeni Edebiyat deyince aklımıza, ilk Sait Faik gelmelidir.

Sonradan isterseniz Melih Cevdet'i, isterseniz Haldun Taner'i, isterseniz Orhan Veli'yi sayın.

Ama ilkin, ilkin onu düşünün.

28 Mayıs 1954

Kapıdere'den sonra 58 kilometre otobüs yolculuğu.

Yolların ne kadar bozuk olduğunu anlatmak için şunu söyleyeyim: bir insanın yaya olarak 12 saatte varabileceği Elbistan'a biz otobüsle tam 4 saatte geldik.

Salavandağ, Koçdağ, Kıbledağ, Medetsizdağ, Şardağ.

Bütün yollar, bütün geçitler, ovalar, yaylalar, akarsular dağ.

Bir açıklığa varıyorsunuz. «Hah artık düz yola çıktık!» diye seviniyorsunuz. Bir dönemeç. Yeniden dağlar, karlı ve yeşil başlı dağlar.

Nurhak dağları.

Çaylar, dereler de onlara göre.

Bir dere başında inip yemek çıkınlarımıza el atıyoruz. Rüzgâr yayla çiçeklerinin menevişli, ebrulî ve mercansı kosusunu getirmektedir. Bu, bana Karac'oğlan'ı düşündürüyor.

İncecik'ten bir kar yağar
Tozar Elif Elif diye
Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif diye

Elif'in uğru nakışlı
Yavru balaban bakışlı
Yayla çiçeği kokuşlu
Kokar Elif Elif diye

Yanımda, yere bağdaş kurmuş olan bir afşar delikanlısı, İncecik'in Elbistan köylerinden biri olduğunu, İncecik'li kızlardan çoğunun Elif diye anıldığını söylüyor. «Karac'oğlan, diyor, bu dolaylarda uzun boylu kalmıştır.»

Karac'oğlanın şiirindeki İncecik kelimesinin bir köy adı oluşunu öğrenişim beni ona daha da ısındırıyor. Şiiri, yeniden, içimden, hem de içercesine, içimden içercesine okuyorum.

Buralarda, dağların geçit vermeye nazlandığı bu ıssız, bu hoyrat, bu dalında bülbül eğlenmiyen yerlerde tek tesellim Karac'oğlan. .

Tek tesellim Karac'oğlan'ın ayak bastığı topraklara eğilip, eğilip bakabilmek; eğilip, eğilip el, yüz sürebilmek.

Karac'oğlan der ki sen de ben gibi
İkimiz de bir tepede gün gibi

29 Mayıs 1954

Toprak damlı, toprak duvarlı evleriyle savaştan yeni çıkmış gibi duran Elbistan'dan korkmamanız için kendinizi Ceyhan'ın güzelliğine kaptırmalısınız.

Ceyhan, Elbistan'ın tam ortalık yerinde, hışırdaya hı-

şırdaya akıyor, güneye Barbaros'un, Turgut ve Oruç Reislerin Akdenizine kavuşmağa koşuyor.

Ah, Ceyhan! İnsana, tabiat içindeki yerini hatırlatan bu nehir sesi!

Diyebilirim ki, hayatımın en renkli gecelerinden birini bu sesi dinleyerek geçirdim. Bu ses, yağmur yağarken, rüzgâr eserken ağaçların, ovaların, denizlerin, çöllerin çıkardığı sestir. Tabiatın sesidir bu. İnsanoğlu bu sesi duydukça tabiatın da bir canı olduğunu, kımıldandığı görünmeyen bir hayvan gibi içten içe yaşadığını ta iliklerine kadar duyuyor.

Ben bu sese, tabiatın bu büyülü sesine, bir kez de Karadeniz Ereğlisi'nde tutulmuştum. O vakitler kayalık bir sahilin berisindeki otelde kalıyordum. Aylardan aralıktı Geceleri dalgaların kayalara vuruşu bana sonsuzluğun sınırını haber veren seslenişler gibi geliyordu.

Gülmeyin, bu küçük duyguların, kulakları şehrin gürültüsüyle işlenmiş insanların hayatında büyük yeri vardır.

Bizler tabiatın içinde yaşadığımızı unutmuş yaratıklarız.

Bizim, şehirde yağmur sesini radyo veya otomobil sesinden ayırmamız bile çok güçtür.

Elbistan, 30 Mayıs 1954

Göz kamaştırıcı bir uyku uyuyorum.

Uğul uğul akan Ceyhan veriyor bana bu uykuyu.

Uykumda nehirle birlikte çağıldadığımı, aktığımı duyuyorum.

Gün doğarken kalkınca, İlhan Berk'in şiirini hatırlayacağımı aklımdan geçirişim de uykuda oluyor.

Bir su Çamlıbel'de
Akardı çarşılar içinden
Demircileri saraçları Ağbayır'ın
Vururdu üstüne

Buğdayların defnelerin arasında
Bir rüzgâr dururdu

Ağbayır'lı su görünürdü
Her yerden

Ortalık aydınlanıyordu ki uyandım. Yattığım yerden Elbistan Köprüsünü görebiliyordum.

Tahta kemerli, tahta korkuluklu Elbistan Köprüsü.

100 Yıllık

1000 Yıllık

10.000 Yıllık Elbistan Köprüsü.

Elbistan Köprüsünün altından Seine değil Ceyhan akar.

Ceyhan'la beraber Türk köylerinin hüznü, Türk köylülerinin gönlü akar.

Elbistan Köprüsünün altında çocuklar sazan balığı, sarı balık, ala balık avlar.

Kapıdere, 2 Haziran 1954

Mazılar.

Kapıdere-Elbistan yolunun mazıları! Sonbahar gelip de ocaklarda, sobalarda gürül gürül yanmıya başladığınız vakit beni düşünün!

Dünyadan alıp götüreceğiniz son anılar arasında ben de bulunayım. Sonra nasıl olsa Nurhak dağlarını da, beni de unutursunuz.

Fakat ben sizi daha çabuk unuturum. Bir kez buralardan kurtulup da İstanbul'a vardım mı, ben nerde, sizi anmak nerde?

Duydunuz değil mi, beni düşünün!

İbabuk, ibabuk diye öten kuşlar! Sizler de bana iyi bakın. Nasıl olsa siz de yakında leyleklerle beraber buradan çekilip gideceksiniz. Gelecek yıl geldiğiniz vakit de ben, kimbilir, nerelerde olurum.

Nurhak dağlarının kertenkeleleri, tarla fareleri, yılanları, sizler de gözlerinizi bana dikin!

Büyük bir yazar değilim. Ama siz benim gibisini bile buralarda bir daha zor görürsünüz.

Maraş, 3 Haziran 1954

Bir şiir:

Nurhak dağlarına gittiğiniz zaman
İbabuk kuşlarını, mazıları göreceksiniz
Şayet tepelere tırmanırsanız
Tarla farelerine de rastlarsınız
Ama yılanlarla dost olabilmek için
Sakın tarla farelerini ürkütmeyin ha
Sonra kertenkelelerle de iyi geçinmeye bakın
Çünkü gelecek yıl döndüğünüz vakit
Kertenkeleleri bir daha tanıyamazsınız
İbabuk kuşlarını da tanıyamazsınız
Mazılarsa sizin gördüğünüz mazılar olmıyacak
Elbistan-Kapıdere yolu
Yüzyıllar yüzyılı böyledir
Elbistan-Kapıdere yolu
Yüzbin yıllıktır ama
Elbistan-Kapıdere yolunda
Mazılar kertenkeleler bir mevsimliktir.

Pazarcık, 27 Haziran 1954

Buralara güney illeri mi, doğu illeri mi derler, doğrusu bunu bile açıkça bilmiyorum.

İç turizm meselelerimizin bir hal biçimine bağlanmamış, trenlerimizde, otobüslerimizde «Rahat yolculuk - Ucuz yolculuk» ilkesinin yerleşmemiş olması bizi 10 kilometre ötedeki şehre yabancı kılıyor. Yabancılığımız ölçüsünde de coğrafya bilgisinden, memleket gerçeğinden uzak olarak yaşıyoruz.

İşiniz düşmüşse, kalkıp bir yere gidiyorsunuz. Ama gezmek için, yeni yeni şehirler, ülkeler görmenin insanda uyandırabileceği ölçülmez hazlara, fikirlere ulaşabilmek için kimse yerinden kıpırdamıyor.

Pazarcık nerdedir? Sınırlarımızın içinde Suruç, Siverek diye bir yer var mıdır? Buralara gelmeden böyle bir sorunun varlığını bile geçirmemiştim aklımdan. Bunu böbürlenerek değil, sıkılarak, utanarak söylüyorum.

Ama ben böyleyim de, hayatı benim gibi hep büyük şehirlerde, İzmirde, İstanbulda, Ankarada geçmiş olanlar böyle değil mi?

Pendikten, Dikmen bağlarından öteye geçmeği bir yana bırakalım, İstanbullulardan kaç kişi Alemdağını, Ankaradan kaç kişi Çubuk Barajı'nı bilir?

Anadolu üzerine en bilgili olanımız tulûat kumpanyalarına Çemişkezek, Akbaba koleksiyonlarına da Arapkir adını borçludur.

Evet biz burnumuzun ucunu bile bilmeyiz.

Nedir ki, Sait Faik'in kitabı yayınlandığı vakit de «Alemdağda var bir yılan» mı, yoksa «Alemdağında var bir yılan» mı demenin daha doğru olacağını saatlerce, günlerce tartışırız.

Pazarcık.

İşte elektriği bile olmıyan bir ilçe.

İçme suyu da henüz getiriliyor.

Pazarcık'ta hayat akşam karanlığıyla sokaklardan siliniyor.

Buraları, bütün Anadolu, hep böyle.

Buraların insanları geceleri misafirliğe, sinemaya filân gitmemişlerse erkenden yorganı üstlerine çekiyorlar.

Sinemaya, misafirliğe gidenler de saat onda evlerine dönmüş oluyorlar. Sinemalar akşamın yedisinden ona kadar ikişer filimlik seanslarını başlatıp bitirmiş oluyorlar.

Şehir kulüpleri.

Anadolu'nun aydınlarını, okumuşlarını geceleri bir de şehir kulüpleri barındırıyor. (Ben şehir kulübü diyorsam siz Kumkapı meyhanelerinden birini düşünün)

Pazarcıktaki Şehir Kulübünün lüks lâmbasının altında da biraz sonra ilçenin yargıcı, öğretmeni, doktor ve

memuru toplanacaktır. Ama hepsinin de yüzünde bir can sıkıntısının sarı ve kirli rengi yer alacaktır.

Ben, can sıkıntısının bulaşıcı bir şey olduğunu Pazarcıkta öğrendim. Can sıkıntısına uğramamış beniz bulamazsınız buralarda.

Pazarcıkta geçirdiğim geceyi hiçbir yerde geçirmedim diyebilirim. Cebimde duran kitabı çıkarıp sayfalarına şöyle bir göz atmağa bile ne heves ne de cesaret ettim. Dumanlı odada lâmbanın pelte gibi düşen ışığı yüzüme çarptıkça Merihten gelmiş bir insan gibi her eşyada, her sözde bir gariplik, bir iğretilik buluyordum.

Abone iseniz, Pazarcıkta, gazetenin yüzünü görebilirsiniz. Yoksa diğer birçok ilçelerimizde olduğu gibi gazeteyi ayda yılda bir, ona da bir paketin dış yüzünde rastlayabilirsiniz.

Kiliste, Elbistanda, Nizipte nihayet birer sinema da vardı. Gerçi Elbistandaki saygı değer bir ahırdan fazla bir şey değildi ama ne de olsa gene sinemaydı.

Burada o da yok.

Burada kün var, bezik var, altmış altı var.

Hani günlerim hep Pazarcıkta geçecek olsa ben de bir müddet sonra bir bezik veya briç oyuncusu olur mu yum diye düşünüyorum.

İlçeye ayak bastığım andanberi, damarlarımın içinde, artık iyiden iyiye durmağa başlayan bir şey bana bunun böyle olacağını şimdiden haber veriyor gibi.

Gerçeği şu ki, buranın havasında, duran, insanın ruhunu boğan, miskinleştiren bir şey var.

İlkin öğretmenlere, doktorlara kızayım dedim.

Bir memleketin aydını böyle mi olmalıydı?

Bir memleketin aklı erik insanları başlarını künden ayırmamalılar mıydı?

Ama saatler geçince, daha doğrusu geçmemeğe başlayınca onlara hak verdim.

Evet öğretmenler, baytarlar, 27 haziran gecesi, Pazarcıkta sizlere hak verdim.

Bir şeyler okumağı akıl edemediğinize göre yapılacak en iyi iş budur: kün oynamak.

Antep, 9 Temmuz 1954

İki tane badem kurabiyesi aldım.

Hem de Antep'in en ünlü baklavacılarından.

Daha dilimi dokundurur, dokundurmaz ne türlü kurabiye olduklarını anladım.

Bunlar da İstanbuldaki kardeşlerinin eşi: Bademle hiç bir ilgileri yok. Belli ki, onları yapanlar dermason fasulyesinin bademden hiç değilse 7 defa daha ucuz olduğunu biliyorlar.

Bu, yeni bir olay değildir.

İkinci Dünya Savaşı bizim bütün esnafımızın, bütün tüccarımızın kanına girdi.

Bugün artık vejetalin bile halis Urfa yağından daha halis.

Cesaretiniz varsa tatlıcı dükkânlarına, lokantalara girin bakayım.

Yiyecekle ilgili şeyler yapanlar ve satanlar damak zevkimizi öldürmek, midemizi çürütmek için ellerinden geleni esirgemiyorlar.

Hani evlerimiz de eski evler değil. Çocukluğumuzda yediğimiz o güzelim su böreklerini, lor tatlılarını, kalburabasmalarla mantıları yapanlar kalmadı artık. Hepsi ya öldüler, ya çil yavrusu gibi dağıldılar.

İki yıl önce, İzmir'de, bir de subye içmiştim.

Nafile, subye de o değil. O da kendinden çok şey kaybetmiş.

Bir gün de, İzmir'in o ünlü sinalkosunu aradım. Hiç bir yerde bulamadım. Bâzıları beni İzmir'in yabancısı bile sandı. Hayatımın ilk 20 yılını geçirdiğim o körfezde, o, gönlümde özel bir yeri olan şehirde, «sinalko da ne demekmiş» diye yüzüme ters ters bakanlar bile oldu.

Oktay Akbal'ın «Önce ekmekler bozuldu» demesi tek

anlamlı değildir. Biz bu sözde bütün bir memleketin bütün bir çağın imdat seslerini duymağa çalışmalıyız.

14 Temmuz 1954

Bir başka yerde de yazdım:

Son yıllar içinde zekâ ile, yaratıcı, iğneleyici, çözümleyici zekâ ile düzülmüş şiirlere rastlamak bir hayli zorlaştı.

Bundan mıdır nedir Edip Cansever'in **Dirlik Düzenlik** adlı kitabına dört elle sarılıyorum:

«Adam yaşama sevinci içinde
Masaya anahtarlarını koydu
Bakır kâseye çiçekleri koydu
Sütünü yumurtasını koydu
Pencereden gelen ışığı koydu
Bisiklet sesini çıkrık sesini
Ekmeğin havanın yumuşaklığını koydu»

Denilebilir ki, **Masa da masaymış ha** şiiri, sadece bu şiir, Cansever'i, Ahmet Muhip, Oktay Rifat, Cahit Külebi katına çıkarmıştır.

«Masa da masaymış ha
Bana mısın demedi bu kadar yüke
Bir iki sallandı durdu
Adam ha babam koyuyordu»

Antep, 26 Temmuz 1954

— Antep yolcuları yallah!

Nizipte, şoför yardımcısı yolcularını Scania - Vabis'e çağırıyor. Bu sese Urfa'da Suruç'ta Islahiye ve Kilis'te de sık sık rastlayabilirsiniz. Urfa'da «Verek verek» yahut «Bazda bazda» sözleri de buna eklenir.

Scania - Vabis kalktı. 5 ton; 5 gram, 5 miligram, 5 milimiligram olarak ileri atıldı.

Batal'ı geçtik. Antep'e yaklaşıyoruz.

Karşı dağlar ne bayır
Gülü dikenden ayır
Sevdalık çekenleri
Kayır Allahım kayır

Bir köy öğretmeni sesini otobüsün homurtusuna ayar etmiş mâni yakıyor.

Ağacı bıçakladım
Dibini saçakladım
Annesinin yanında
Kızını kucakladım

Geceleyin otobüs yolculuğu!

Rousseau'nun tabiatı sevişi öyle sanıyorum ki geceleyin olmuştur.

Mavi ile siyah arası bir gökyüzü! Bu, rönesans tablolarındaki gökyüzleri gibi gerçekle ilgisi olmıyan bir şey.

İnsanlar nedense tabiata bakmasını öğrenememişler. Divan şiirimizi, halk şiirimizi karıştırın, tabiatın bu şiirlerde ne kadar küçük, ne kadar miskin, ne kadar renksiz kaldığını anlarsınız.

Doğrusu ya, Homeros'ta, rönesans şairlerinde, 20. yüzyıl sanatçılarında da tabiata gerekli önemin verildiği söylenemez. Hattâ, Burckhardt'a bakarsanız rönesans çağı İtalyanlarının bir çıkarları olmadan dağa tırmandıkları öyle işitilmiş şeylerden değilmiş.

Nedir ki, İtalyanların bu vurdum duymazlığına karşılık dördüncü yüzyılda lâtin kilisesinin babalarından Avgustinus'un kitaplarında: «İnsanlar yüksek dağları, uzaklarda kıpırdayan denizin dalgalarını, gürültü içinde akan selleri, uçsuz bucaksız okyanusu ve kayan yıldızları seyretmeğe geleceklerdir.» gibi cümlelere rastlanmaktadır.

Hollandalılar da tabiata ilk eğilen insanlar arasında-

dır. Hubert ve Jan Van Eyck tabiata bir şair gözüyle bakmış ressamlardır. Vermeer'in, Hobbema'nın manzaraları ise şiirin ta kendileridir.

İngilizlerden John Constable da insanlara tabiatı sevdirme işinde büyük bir rol oynamıştır.

İnsanlar, Sait Faik'in o **Alemdağında Var Bir Yılan** hikâyesinde olduğu gibi, her içlerinin çektiği şeyi ceplerine indirip götürebilselerdi ben de bu Antep yolundaki tabiat tablosunun bir parçasını koparır ta İstanbula, İzmire kaçırırdım.

Ah, insan bunu her vakit, her istediği şey için yapabilse!

Aldous Huxley **Cesur Yeni Dünya** adlı romanında bu meseleyi bir hâl biçimine bağlamış gibidir. Gülme hapları, tabiat hapları insanlara gülmenin, tabiatı düşündürmenin, geceleyin kırda bir gezinti yapılmış gibi haz vermenin yollarını açmaktadır.

Fakat çok şükür ki insanlık, daha o günlere ulaşmış değil!

Ama bana öyle geliyor ki, büyük şehirlerimizin caddelerine «Tabiatı unutma» «Tabiat hayat demektir» yollu levhalar yerleştirmek insanlara zaman zaman tabiat içindeki durumlarını hatırlatmak bakımından yararlı olacaktır.

Antep, 4 Ağustos 1954

Peynir şekeri gibi ağızda eriyecekmiş duygusunu veren kıymıh taşlarının lokum lokum dizilmesinden ortaya çıkan bir beyazlıklar ülkesi: Antep.

Antep'te yapı sanatı üstüva memleketlerinin sıcaklığına göre ayarlanmış. Bir taşlık, çevresinde de taşlığa açılan odalar. Gel gör ki, Antep'te iş başında olan bir yayla iklimidir. Kış geldi, yağmurlar başladı mı bir odadan öteki odaya geçmek için insanın uzak bir yolculuğa çıkar gibi hazırlanması gerekiyor.

Anteplilere yeni mimarlık bilgileri de yaramamıştır.

Düz bir dam elde etmek amacıyla dört duvar evlerinin üstünü betonla örten ev sahipleri odalarını yazın sıcaktan, kışın da soğuktan oturulmaz hale sokuyorlar.

Doğrusunu ararsanız, kıymıhlar da tıpkı beton gibi sıcağı ve soğuğu çok, çok emmektedir. Yaz gecelerinin o üşütücü havası bile gündüzün buram buram kavrulan taşları biraz olsun serinletemiyor.

Tuhafı şurda ki, ne yaz ne kış barınılmağa elverişli olan bu yapıların çoğunda ev endüstrisi alabildiğine yer etmiştir. Antep pekmezleri; yeşil, kırmızı, siyah, kavun içi renkli Antep kilimleri, hele o aynalılar, o karagözler hep bu evlerde yapılıyor, bu evlerde dokunuyor.

Soğuk ve sıcak!

Anteplıler bunlara kulak asmadan sabahın beşinden akşam hava kararıncaya kadar çalışırlar.

Anteplıler!

Ben, bunlar kadar çalışkan, bunlar kadar işten yılmaz insan görmedim diyebilirim.

Antep, 8 Ağustos 1954

Karagöz caddesinden sapıyor, Saçaklı mahallesine doğru yol alıyorum.

Kireçli toprağın kolayca ufalanmasından beliren bir yığın toz bembeyaz duvarları, daha beyaz, beyazdan beyaz gösteriyor.

Saçaklı tepesine yaklaştıkça kendime tarihten önceki zamanlarda, yahut tarihin ilk yıllarında yaşamış bir kişi gözüyle bakmağa başlıyorum. İşte o vakit, sağdaki dönemeçten iki Romalı, soldan üç Asurî yolumu kesiyor.

Selâm verip tepeye tırmanıyorum. Tepede, kare şeklindeki kıymıh taşlarının bir yunan tiyatrosunu hatırlatan dizisi yanında Sofokles'e rastlıyorum. Sofokles beni tiyatrosuna çağırıyor. **Antigone** oynanacakmış.

Güzel değil mi? Bakın kıymıh taşları insana Sofokles'i hayal ettiriyor.

Birecik, 11 Ağustos 1954

İki saatlik bir yolculuktan sonra Fırat nehrine ulaştım.

Irgatların, kıyı boyunca, urganlarla yukarı çekip, sonradan su akımına koyverdikleri kayıklarla karşıya, beyaz kayalar arasına oyulmuş Birecik'e o gün görmüş ilçeye ayak bastım.

Bu, benim için yeni ve heyecan verici bir şey oldu. Fıratın havasını ciğerlerime çektikten sonra suyuyla da yüzümü yıkadım. Birecik tarafına geçmeden, öteki yakada, Fırat suyuyla demlendirilen o eşsiz çaydan içmeği de unutmadım.

Nedir ki, kıyı boyunca yalınayak kayıkları çeken insanların hali bana pek dokundu. Hele, baharda, taşkın zamanında, bu adamların kasıklarına kadar suya batarak çalıştıklarını öğrenişim üzüntümü bir kat daha arttırdı.

Daha ötede, Fırata köprü kurmağa çalışanları da gördüm.

Kol, bacak, boyun, göğüs.

İnsan kolu, insan bacağı, insan boynu, insan göğsü vinçler gibi sağa, sola, yukarıya, aşağıya gidiyor, geliyor, çıkıyor, iniyor.

Ağustos güneşinin altında plâtinleşmiş vücutlara baktıkça Rodin'in, Maillol'un heykellerinde gördüklerimizin insan vücudu olmadığına inandım.

Çalışan bacaklar, çalışan kollar, çalışan plâtin rengi deri. Bunlar şiire, resme, heykele sığacak şeyler değil.

Kilis, 26 Eylûl 1954

Sonbaharı sevmek isterseniz eylülde Kilis'e gelin.

Kilis bir çıkmaz sokaktır ama horoz karası üzümü, yüzde kırk verimli zeytin yüklü bahçeleriyle sizi ta Ulu Masere köyünden karşılamağa çıkar.

Kilis eski bir şehirdir. Bilgini, okumuşu çok bir ilçe. Sıçancık adı verilen sokaklarından geçerken eskiden ker-

van ve gezgin uğrağı olan bu yerin bugünkü ıssız ve bir başına bırakılmış haline içiniz sızlar.

Havası, insanları kadar dürüst ve açık kalplidir. Sabaha kadar kırlarda dolaşsanız, sonbahar ayazını ciğerlerinize çekseniz de bu nemsiz, bu hilesiz, bu dalaveresiz hava size hiçbir oyun oynamağa kalkmaz.

Kilis, Türkiyenin en güneyindedir. Sınırdan 9 kilometre içerde. Suriye köyleri, Armutça, Tatya, Niyere, Feriziye ta uzaklarda kıpırdıyor.

Armutça, Tatya, Niyere!

Bunlar bir zamanlar, yanılmıyorsam Kilis köyleriymiş.

Şimdilerde, geceleyin, pırıl pırıl parlayan ışıklarıyla Kilis'e bakıyorlar.

Kilis de onlara.

13 Ağustos 1954

Yeditepe dergisinde eleştirmeler yapan bir bay, bay Memet Fuat «Geniş görüşlü insanları, duygularına kapılmayan eleştirmecileri ben de severim, onlar gibi olmıya özenirim» diyor.

İyi, iyi.

Demek B. Memet Fuat da «Sanat sanat içindir», «Sanat toplum içindir» yaygarasını koparanlardan yana olmak istemiyor.

İstemesine istemiyor ama, gel gör ki, Ataç'ın yazdıklarına da «Ne demek bunlar?» diye öfkeli öfkeli sorular sormaktan ve Aksaray'ın on ikilileri gibi «Vay, vay, vay» cinsinden bir eleştirmecinin, duygularına kapılmıyan bir eleştirmecinin, ağzına yakışmayacak sesler çıkarmaktan da kendini alamıyor.

Ne dersiniz, yoksa B. Memet Fuat bu geniş görüşlülüğü salt kendi karşısındakiler için mi istemektedir?

Ceyhan, 2 Ekim 1954

Bir yazar ne kadar gerçekçi olursa olsun gene de gördüğü, yaşadığı şeyleri, olayları kendine, kendi açısına göre anlatır.

1934 te İtalya'ya yolculuk eden Gide, **Günlük**'ünde şöyle der: «Her şey temiz, her şey yıkanmış, her şey pırıl, pırıl. Fakat bunlarda Keats'i, Stendhal'i veya Goethe'yi hatırlatan hiçbir şey yok.»

Çukurova'yı geçerken bunları ve Orhan Kemal'i düşünüyordum.

Bana sorarsanız, bu yazarın, Çukurova'yı anlatmak için yazdığı **Bereketli Topraklar Üzerinde** romanı Çukurova'yı anlatamadığı için güzeldir.

Oktay Akbal'ın **Garipler Sokağı** da öyle.

Bu kitabın da güzelliği bizim karşımıza değişik bir Garipler Sokağı, bir mahalle çıkarmasında, önümüze yepyeni bir gerçek sermesindedir.

Bunun arkasından, İtalyan rejisörlerinden Vittorio de Sica'nın «Gerçek olanda sanat yoktur» sözü geldi aklıma.

Ama ne var, bu ilke de, sanatçı gerçeğe arka çevirmediği, gerçeği bırakıp da hayal ülkesine kapılanmadığı müddetçe doğrudur.

Yalnız o zaman doğrudur.

Yoksa, gerçeği bütün bütüne gerilerde bırakmış bir sanatçıdan başarıya ulaşması beklenemez. Tutulacak yol, gerçekle oynamak, gerçeğin biçimine yeni biçimler katmaktır.

İlkeler'de yazdığım, sanat eseri gerçekten daha gerçek olmağa bakmalıdır, sözünü de burada hatırlamalı.

14 Aralık 1954

Hazların en güçlüsü, en ulu olanı, aklı kendinden geçirdiği, zekâyı, meseleleri rahatça ayırdedemiyecek bir hale sürüklediği için, insanoğulları, bu yüzden, bu denli haz-

lara, ölçülmez, kantara vurulmaz gözüyle bakmağa alışmışlardır.

Öte yandan, bu kata ulaşmış hazların ölçülmelerinde zorluklar bulunması, insanları, bu denli hazları doğuran nesnelerin, olayların veya sanat ürünlerinin aydınlıktan ve ışıktan yoksun oldukları düşüncesine itelemiştir.

Oysa ki, karanlık bir eserin kavranması, daha başlangıçta, ortaya birtakım güçlükler çıkardığından, bu gibi eserlerin, hazların en kocamanını yaratmak şöyle dursun, herhangi bir etki uyandırması bile imkânsızdır.

Denilebilir ki, okur, karışık ve karanlık bir eser karşısında haz duyuyorsa, bu haz eserden değil, eserin kendisinde uyandırdığı anılardan, düşüncelerden gelmektedir.

Buysa, eserle değil, okurla ilgili bir iştir.

Böyleleri, sanattan uzak tablolar önünde bile, çokluk, kendilerinden geçerler.

Antep, 16 Aralık 1954

Lisede bir konferans verdim.

Öğrenciler üzerinde bir etkim oldu mu olmadı mı kestiremiyorum. Nedir ki, öğretmenlerinin yanında, hepsi de; ağızlarını açmadan sözlerimi dinlediler.

Dedim ki: 'Herhangi bir şiiri yazdıktan sonra bakın, birçok gereksiz şeyler bulursunuz. Her şiirin hiç değilse onda dokuzu atılabilir. Atmaktan korkmayın, atın, atın. Şiire atmakla ulaşılabilir.'

Bu söz Erdoğan Bozdoğan adında bir genç şairin ilgisini çekmiş, konferanstan sonra, yolda yanıma geldi, her şiirin ille de onda dokuzunun atılmasının zorunlu olup olmadığını sordu.

Hayır, diye yanıtladım, bâzı şiirlerin atılacak parçası yoktur. Ama siz atın. O atılmıyacakları da atın. Şiir her şeyden kurtulduktan sonra geride kalan şeydir.

3 Mart 1955

Cemal Süreyya'nın, **Şiir Sanatı**'nda yayımlanan **Dalga** şiirini yedinci defa okudum. Şiir, ilkinde de olduğu gibi, beni bir çocuk sevincine, bir iç rahatlığına iteledi.

«İki gemiciynen Van Gogh'dan aşırılmış
Bir kadının yüzü kaçıyordu yetişemedim
Ben ömrümde aşk nedir bilmedim
Süheylâ'yı saymazsak ha ha ha.»

Şiiri okuduğum iki dostum da benden yana çıktı. Oysa ki, dün akşam, aynı şiiri başkalarına da göstermiş, onların dudak büküşleriyle karşılaşmıştım.

Alain, hiç kimse roman üzerine, resim üzerine veya herhangi bir eser üzerine doğru yargı veremiyor, insanlar, ancak hep birden ele alınınca doğru yargıda bulunabiliyorlar demekte haklıdır. Tek başımıza, hiçbirimiz iyi bir

yargıç değiliz. Hoş, herkeslerin yargısı gene üç beş kişinin görüşünden çıkıyor, gene üçlerin beşlerin yol göstericiliğine dayanıyor ama, bu mutlu insanlardan, bu mutlu azlıktan olmak, şaşmaz ve sarsılmaz yargılar vermek güç, çok güç bir iş. O kadar ki, sanatçıların; ömürlerini doğru ile yanlışın, gerçek ile hayalin, doğal ile yapmacığın ayrılmasına bağlamış olanların bile sık sık yanıldıkları, sık sık aldandıkları oluyor.

Hattâ, o Frenk masalındaki kaygısız değirmencinin: «Berlin'de yargıçlar var.» demesi de o kadar önemli değil.

Nihayet bu da, bu söz de, genelleşmek, yığınlarca onanmak isteyen bir yargı, bir önermedir.

8 Mart 1955

Oscar Wilde'ın, üslûbu, aktöreden üstün tutmasında, aktöre bozucu bir eserin, bozgunculuğuna değil de, kötü yazılmış olmasına kızmasında sağlam bir yön vardır.

Güzellik, eserde, her şeyden önce gelir.

Nedir ki, yaratmalarını güzel'in katına ulaştıramamış, güzel'in o büyülü kanatlarına dokunamamış olanlar insanlık ve erdemden ve insanın bin türlü derdinden lâf açmak zorunda kalıyorlar. Bir başka deyişle, bu gibiler kurtuluşu o lâflara el atmakta buluyorlar. Politikacılar, günlük çıkarların peşinde koşanlar kendilerini destekleyince de, yaygaraları dört bir bucağı sarıveriyor.

Doğrusu ya, aktöreyle olsun, politika ile olsun, sanatın sınırlarını iyice ayırmak gerek.

Burda, bir nokta üzerinde durmak isterim: Sınırları belli etmek, sanatçı politikayla, aktöreyle uğraşmaz demek değildir. Gerçekte, sanatçı da politikayla, aktöreyle uğraşır. Çok, çok uğraşır. Ama nedir bu uğraşma bir politikacının davranışına benzemez. Bu uğraşma, bir sanatçının, bir düşünürün, insanları ve olayları eleğinden geçiren adamın uğraşması, davranışıdır.

André Maurois: «Roman ortaya sorular atar, diyor, bu soruları yanıtlamaya yeltenmez.»

(Aynı görüşe Jean - Marie Guyau'da da rastlayabilirsiniz.)

Bana öyle geliyor ki, son yüzyılın politika - yazarları eserlerini yalnız yanıtlarla, birtakım lüzumsuz ve can sıkıcı yanıtlarla doldurmaktadırlar.

Akıllıca bir soru, temeli olan bir düşünce, pek küçük bir azlığın yazılarında ya var, ya yok.

Çehov da bu konuda şöyle der: «Ben at hırsızlarının sözünü ettiğim zaman, at çalmanın kötü bir şey olduğunu söylemeğe kalkmam. Bu, yargıçların işidir, benimki değil.»

Ama onlara, politika sanatçılarına sorun, yüzyılımız bir politika çağıdır diye kestirip atıverirler.

20 Mart 1955

Mavi dergisindeki yazarların inkârı, körükörüne, inadına, kafalarının dikine bir inkâr, bir yadsımadır.

İnkârın yeri başlangıçta, her şeyin, her işin ilk adımında varsa vardır.

İnkâr yeni kalıplara, yeni görüşlere, yeni açılara yol vermiyor, geçit açmıyorsa inkâr sayılamaz.

Berikinin adı anlayışsızlık, özdensizlik, kıskançlık, çekemezliktir.

1940 ta koparılan temizleme, eskiyi inkâr etme yaygarasının ise imrenilecek hiçbir yönü yoktur.

Şunu unutmayalım ki, 1940 ta Fecriâticileri, hececileri yadsıyanlar, bugün genç nesil adıyla ortaları dolduran sanatçılar değil, eğlence arayan gazeteciler, erginlik buhranı geçiren delikanlılardır.

Ün meselesine gelince, Ağrı dağındaki çobanın ünü, bunların topunun ününden çok daha yaygındır.

Antep, 18 Nisan 1955

Antepli gençler bir edebiyat matinesi yaptılar. Beni de bir açış konuşmasına çağırdılar.

Gittim. Onlara şiirin bir vecizeler, bir süzme sözler topluluğu olmadığından, Hâmid'in **Sabrü Sebat** piyesini atasözleriyle doldurmasının kendisine yaramadığından, şiirin hikâye ile bir alış verişi bulunmadığından, şiirde masalcılığa, gazeteciliğe, tarihçiliğe kalkışmanın kötü sonuçlar vereceğinden lâf açtım.

Sözü, şiir yazmadan önce, şairin şiir yazmağa hazırlanması gerekeceği üzerinde dolaştırdıktan sonra, şairin yanı sıra, bir de okurların şiir okumağa hazırlanması gerekeceğine getirdim.

Bu, birçoklarının ilgisini çekti.

Onlara Abdülhak Şinasi Hisar'ın Boğaziçi yalılarına gitmek için bile bir hazırlık istediğini de anlattım ve **Boğaziçi Yalıları**'ndan şu parçayı okudum:

"Hatırlıyorum: Büyük yengemin Kanlıca Burcundaki yalısına da her defa böyle bir hazırlanış devresinden sonra varmış olurduk. Şüphe yok, daha eski zamanlarda bu yalının sahipleri ve misafirleri ona kara yolundan atlarla da gidip gelmişlerdi. Lâkin benim yâdettiğim bu zamanda mahallenin erkekleri attan inmişler, yaya kalmışlardı."

Nihayet onlara dedim ki: "Bir şiirin güzelliğine, düzen örgüsüne hemencecik varılamaz. Okurun şiire ulaşabilmesi için şiiri tekrar tekrar okuması, kendisini günlük etkilerin baskısından kurtarması, ruhunu arıtması, yıkaması, bir düzene sokması, Kanlıca'daki yalıya giderken olduğu gibi attan, arabadan inmesi gerektir. Şiir alanına, sinema salonuna dalar gibi girilmez."

Attan arabadan inmek sözü galiba hepsinin hoşuna gitti. Ben soğuk bir duş etkisi yaptığımı aklımdan geçirirken bir hayli alkış topladım. Benden sonra sahneye çıkan gençler ise Orhan Veli'den, Oktay Rifat ve Fazıl Hüs-

nü'den şiirler, Oktay Akbal ve Tarık Buğra'dan da hikâyeler okudular.

İyi bir gece geçti. Nedir ki, salonun ısıtılmamış olması hepimizi dondurdu.

Maraş, 4 Mayıs 1955

Bir Maraş atasözü şöyle der:

«Maraş'ın üst yanında keklik öter, alt yanında turunç biter.»

Ben Maraş'a mayıs ayında gittim. Mayıs ayında gittiğim için de üst yanla alt yan arasındaki mevsim ayrılığını anlayamadım.

Mayısta Maraş'ın her yanı yemyeşildir. Hele Göksun'a, Efe Pınarı'na doğru uzanacak olursanız bu dolayların en güzel çamlarını, en güzel ormanlarını görmüş olursunuz.

Nedir ki Maraş'ın içi, kuru kupkurudur. Eski bir belediye başkanı zamanında gürültülü karşı koymalarla açılan bir caddesinden, bir lisesinden ve Çeltik Palasından başka hiçbir şeyi yoktur. Kız Enstitüsü, Ziraat Bankası, Hükûmet Konağı biterse, bir de bu üç yapısı olacak.

Buna karşılık, Maraşlılara, okumayı sevmiyor insanlar denilemez. Günün her saatinde sokaklarında şu kitaplar satılmaktadır: **Beklenen Şarkılar, Adem ile Havva ve Cenneti Alâ, Firavunun Son Günleri, Çocuklara Mahsus Resimli ve Tatbikatlı Namaz Hocası, Develili Seyranî, Hıçkırık.**

Maraşlı gazeteciler, öğretmenler ve öğrencilerle tanışmasaydım doğrusu ya, çok kırgın dönecektim. Bunlarla konuşunca anladım ki, Maraş'ın bugünkü geri durumuna Maraşlılar da yakınmaktaymışlar.

Ertesi gün, Maraş'ın ilkokullarını da dolaştım. Bunlar da yüreğimi biraz daha aydınlattı. Dahası var: İstiklâl ilkokulunun önünden geçerken, bir sınıfta, öğretmenlerini sessiz ve hayran dinleyen öğrencileri de gördüm.

içimden: «Okuyun Maraş yavruları, yavru kurtlar! Atatürk, eşine yüzyıllar yüzyılı zor rastlayacağımıza benzeyen o adam, hayatta yol gösterıcilerin en gerçeği bilimdir demiş ya, okuyun. Biraz sonra ben de, Antep'e varınca, bavulumu açacak, Sait Faik'leri, Orhan Veli'leri, Haldun Taner'leri okumağa, tekrar tekrar okumağa başlayacağım, okuyun.» diye bağırasım bile geldi.

Daha sonra, bir köy öğretmeni, Nabi Çalık'la da karşılaştım. Nabi Çalık: «Aydınlar buraya gelmeli, toprağı avucuna almalı, sıkmalı, sıkmalı.» diyor.

Nabi Çalık! Bu, su katılmamış köy çocuğu beni iyiden iyiye duygulandırıyor.

Otele dönüyorum.

Otelin salonunda da Nuri Pakdil'i, beni bekler buluyorum.

BİTTİ

SALAH BİRSEL'İN ÖBÜR KİTAPLARI

DÜNYA İŞLERİ ..... (Şiirler 1947, tükenmiştir)

ŞİİRİN İLKELERİ ..... (1952, İkinci Baskısı 1954)

HACİVATIN KARISI ..... (Şiirler, 1955)

ON BEŞ GÜNLÜK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

Sahibi: Hüsamettin Bozok

(Kuruluş Tarihi: 1 nisan 1950)

★

YEDİTEPE, edebiyat, tiyatro, sinema, musiki, resim, sanat aktüalitesini yakından takibeder, tahlil ve tenkitleriyle birlikte okuyucularına bildirir.

★

Fiyatı 30 kuruş, yıllık abonesi 720, altı aylık 360 kuruştur. Yabancı memleketlere fiyatlar bir buçuk mislidir.

★

İstiyenlere meccani örnek sayı gönderilir.

POSTA KUTUSU 77 - İSTANBUL